

631.357 OSZK

10

AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET
JOG- ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁNAK
KIADVÁNYAI

VIII.

TITKÁRI JELENTÉS

AZ 1914/5 ÉS 1915/6 ÉVEKRŐL.

SZERKESZTETTE:

TÓTH GYÖRGY DR.

KOLOZSVÁRI KIR. TÖRVÉNYSZÉKI BÍRÓ,

SZ.-O. TITKÁR

KÜLÖNLÉNYOMAT AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYESÜLET JOG- ÉS TÁRSADALOM-
TUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁNAK 1914/5 ÉS 1915/6 ÉVKÖNYVÉBŐL.

BUDAPEST

BENKŐ GYULA CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE
(V., DOROTTYA-UTCZA 2.)

100 10
6 100

031307

17 435

Jelentésem bevezető sorait elnökünk: méltóságos *Farkas Lajos dr.* c. min. tanácsos, egyetemi tanár iránt érzett őszinte tiszteletünk s nagyrabecsülésünk kifejezéseül amaz ünneplés ismertetésének szentelem, amelyben őt, a munka emberét szakosztályunk munka közben az 1914. május 20-ára kitűzött felolvasó ülés keretében részesítette tanári jubileuma alkalmából. A 45 éven át fáradhatatlanul teljesített professzori munkát s a társadalom minden baja, szükséglete iránt fogékony, meleg érzésű embert, szakosztályunk alapítóját s lelkét kívántuk ünnepelni azokban a napokban, amikor mint professzort a kolozsvári Ferencz József tudományegyetem egy tudós egyéniségéhez méltó ünnepléssel tisztelte meg.¹

Napirend előtt *Jékely Dániel dr.* táblai bíró a bírák, *Bíró Balázs dr.* kamarai titkár az ügyvédek és *Kolosváry Bálint dr.* egyetemi tanár az elméleti jogászok nevében meleg szeretettel méltatták szakosztályi elnökünk, mindnyájunk egykori tanárának sokoldalú munkásságát, érdemeit.

Az ünneplést *Bíró Balázs dr.* indítványára jegyzőkönyvünkben örökítettük meg.

Azóta szeretve tisztelt elnökünk megvált a katedrától, de ez nála nem jelentette a munka abbahagyását, annál nagyobb odaadással fordult a társadalmi munka felé.

¹ A nyilvános ünneplésen fölül a jogi kar egy nagyszabású emlékalbumot is adott ki.

Hosszú közéleti pályáján szerzett érdemeiről beszél az az elismerés is, melyben Ő Felsége részesítette, midőn 1915-ben a Lipót-renddel tüntette ki. Ez alkalomból szakosztályunk üdvözlő íratot intézett hozzá 85/915 sz. alatt, amint következik:

Méltóságos Elnök Úr!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztálya a B. K.-ból örömmel értesült, hogy Ő császári és apostoli királyi Felsége a főiskolai oktatás és a tudomány terén sok évi buzgó és eredményében gazdag működésével szerzett érdemei elismeréséül a Lipót-rend lovagkeresztjét adományozta. A tudomány emberei lelkek hevületét és energiájukat nem a kitüntetések reményében viszik bele életök munkájába, hanem azzal a belső hittel és meggyőződéssel, hogy a tudomány mezején dús kalászosokat érlelnek, melyből a tanulni vágyó generációk részére a tudás csiraképes magjai szóródnak szét.

Méltóságod ezt az áldásos munkásságot korán kezdette s Isten különös kegyelméből oly hosszú életen át folytatta, hogy a tudás csiraképes magjainak kikelését is megérthette s munkálkodásának hatását és eredményét friss szellemi erőben és munkára vágyó energiával szemlélheti.

Amidőn ezt a keveseknek jutó boldog érzést a királyi kegy is bearanyozza, a kiválókat illető földi osztályrész elnyerésének tudatában egy emberi élet várható örömeit zárhatja a minden szépért és nemesért oly melegen dobogó, munkára vágyódó és serkentő lelkébe.

Az E. M.-E. megalakulásakor Méltóságod, mint V. gimnázista lelkesedett az akkori társadalom lelkét átfogó nemes gondolatok hatása alatt.

Ma az egyesület jogi szakosztályának Elnökeként buzdít s jó példával előljárva vezet abban a nemes versenyben, amely a kitűzött cél megvalósítása által drága nemzetünk kulturális haladását van hivatva szolgálni.

Ez a munkakör Méltóságodnak szerezze meg továbbra is azt az örömet és megnyugvást, amely lelkéből ezt a gondolatot váltja ki: Nem vész el e nép, mert nem tudomány nélkül való.

A királyi kegy sugara ragyogjon soká a társadalomra és szakosztályunk minden irányú működésére oly áldásos, munkás életére.

A szakosztály nevében: *Gál Jenő* sz.-o. társelnök.

Köszönő válasza 93/915 sz. alatt levéltárunkban.

Ez Gál Jenő kir. ítélőtáblai tanácselnök- és sz.-o. társelnökhöz intézve így szól:

Méltóságos Elnök úr!

Mély tisztelettel vettem az E. M.-E. jog- és társadalomtudományi szakosztályának felette lekötelező üdvözlétét.

Azt hiszem nem kellene ismételnem, hogy a szakosztályhoz fűző kötelek sokkal bennsőbb természetűek, semhogy még ez alkalomból is külön kellene ismételnem, mennyire megtisztelő rám nézve elismerésük.

Mély tisztelettel kérem Méltóságodat, fogadja kegyes figyelméért hálás köszönetemet és méltóztassék ezt a szakosztály tudomására is juttatni.

Mély tisztelettel készséges szolgálja

Kolozsvár, 1915 VI. 12.

Farkas Lajos dr.

Mi e helyen amaz óhajunknak adunk kifejezést, adja a Mindenható, hogy érdemeivel kivívott tekintélyét, befolyását szakosztályunk sokoldalú tevékenységének felvirágoztatására is minél huzamosabb időn át értékesíthesse.

Kis kezdetekből kiindult szakosztályunk lassanként országos jelentőségű intézménnyé nővi ki magát, évről-évre több helyütt vesznek róla tudomást s mind jobban és szervezettebben kapcsolódik be az országos jellegű kulturális mozgalmakba.

A Szabad Lyceum elnöksége az 1915 szeptember havában rendezett előadássorozatra szakosztályunkat meghívta azzal, hogy célszerű volna, ha a szakosztály részéről valaki azon megjelennék és közvetlen tapasztalatok alapján tájékozódna a szabadlyceális előadások irányelveiről.

A szakosztály elnöksége a megnyitó előadásra írásbeli üdvözlét küldött és felkérte *Erődy Béla dr.* szakosztályunk tb. titkárát, hogy szakosztályunkat képviselje.

Szakosztályunk anyagi és személyzeti viszonyaira való utalással jelentettük azt is, hogy a sorozatos előadáson szakosztályunk részt nem vehet. (111/915 sz.)

A vallás- és közokt. minisztérium jog- és államtudományi továbbképző bizottsága 1916 III. 14-én kelt 3/916 sz. leíratával szakosztályunktól véleményt kért „a jog- és államtudományi továbbképzés szervezése és anyaga tárgyában”, mert ismerni akarja a tudományok terén is kiváló hazai tényezőknek a felfogását.

Szakosztályunk a vélemény elkészítésére Boér Elek dr., Költő Gábor dr., Menyhárt Gáspár dr. és Pavlik Sándor dr. sz.-o. tagokat kérte fel, akik a megbízást vállalták és el is készítették.

A terv az volt, hogy az elkészített véleményt a választmány elé terjesztjük és az esetleges észrevételek figyelembevételével fogjuk felterjeszteni.

A jog- és államtudományi továbbképzés tekintetében adandó szakosztályi vélemény elkészítése tárgyában kiküldött bizottság munkálatához való hozzászólás *megkönnyítése* céljából Papp József sz.-o. alelnök az E. J. Közlöny hasábjait a szokott készséggel felajánlotta s a kultuszminisztérium leiratát közlő lap-példányokat és a kormányjelentés vonatkozó kivonatát a választmány tagjainak 1916 IV. 22-én 68/916 sz. alatt szétküldtük.

A továbbképző bizottság azonban annyira szorgalmazta a vélemény beküldését, hogy a választmány összehívható nem volt.

Az elnökség a beküldött vélemény-tervezetet teljes egészében magáévá tette és minden megjegyzés nélkül felterjesztette.

A beküldött vélemények alapján a központi bizottság elnöke: Makkay Béla dr. miniszteri tanácsos összefoglaló jellegű memorándumot készített a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz s ezt kézirat gyanánt nekünk is megküldötte.

Szakosztályunk a memorándumot rendes úton közölte a felterjesztett véleményt készítő bizottsági tagokkal, hogy annak értékesítéséről tájékozódást szerezzenek.

A bizottság tagjai fogadják a fejlődés és haladás gondolatán alapuló gondos és szép véleményért hálás köszönetünket.

Szakosztályunk az elnökség kezdeményezése folytán, a kiadmányok VII. kötetének megjelenése után (1916 III. 28-án 35/916 sz. alatt) a Magyar Tudományos Akadémiához kérvényt adott be a tudományos munkásság anyagi támogatása céljából, utalva arra, hogy a sz.-o. dotáció csekély 1500 K.

E kérvényben lényegileg hivatalos tájékoztatást kívántunk szerezni az iránt, hogy az E. M.-E. alapszabályai értelmében az egyesület elnökségének eljárásához biztos alapot mutatnunk fel.

A Magyar Tudományos Akadémia 729/916 sz. alatt arról értesített, hogy „teljes méltánylásban részesíti ugyan azt az irodalmi tevékenységet, amelyet a szakosztály kifejt, mindazonáltal az anyagi támogatást nem tehetette megfontolás tárgyává, mert ezt az E. M. Egyesület elnöksége kellene, hogy kérelmezze“.

Szakosztályunk elnöksége ezt az átiratot nyomban közölte az E. M.-E. elnökségével s ennek 156/916 számú felhívására indokolt kérésünket is benyújtottuk. (L. 135. és 148. sz. iratok ex 1916.)

Ez alkalommal csak ennyit az elnökség eme kezdeményező eljárásáról.¹

E két év alatt szakosztályunk belső szervezete is tovább fejlődött.

A szakosztály munkásságának szervezettsége s nevezetesen az egyesületi megvizsgáláson fölül a szakosztály pénzügyeinek megvizsgálása és a szakosztály közgyűlése elé terjesztendő vonatkozó jelentés elkészítése egy számvizsgáló választását tették szükségessé.

Erre a tisztségre az 1916 IV. 8-án tartott választmányi ülésen egyhangúlag dr. Wertheim Mór pü. titkár, szo. választmányi tag s a Néphivatal egyik szaktanácsadója választatott meg.²

A Tüdőbeteggondozó Intézet munkásságának biztosítása céljából a titkári teendők végzésére Szobonya Béla dr. kir. tszéki bírót nyertük meg, akit a hölgybizottság is titkáruul választott.

A Dispensaire-bizottságot az 1916 VI. 3-iki választmányi ülés Török Imre dr. tb. városi főorvossal egészítette ki, akit örömmel üdvözlünk.

A Tüdőbeteggondozó Intézet mellé a hölgybizottság kérésére egy Dispensaire gazdabizottság is szervezetett. (1916 V. 9-iki együttes ülés.)

¹ A M. Tudományos Akadémia a budapesti Magyar Jogász-Egyletet évi 1000 K dotációban részesíti. A M. J.-Egylet évi költségvetése 10.000 K-át meghaladó bevétel felhasználásáról tud már beszámolni. Óhajunk az, hogy ez minél nagyobbra nőjön és a vidéki jogász-egyletek költségvetése is minél nagyobb bevétel felhasználását tegye lehetővé.

² 68/916. sz. iratok.

Ennek a feladata, hogy gazdasági vonatkozású kérdésekben a hölgybizottságot tanácsal támogassa és útbaigazítással ellássa.¹

A gazdasági ügyek irodai vitelére és általában az Intézet gazdasági vonatkozású ügyeinek ellátására Vass Domokos tanárt voltunk szerencsések megnyerni.

Ezekkel a szervezeti megerősítésekkel a megkezdett munka becsületes végzését kívánjuk biztosítani. Az egyesületi élet működése helyes organizáció nélkül soha sem zavartalan. Az alább következő működési körök pedig megkívánják, hogy zavartalanul folyhassanak.

A továbbiakban szakosztályunk munkásságának differenciációját véve alapul, beszámolunk 1. a szakosztály tudományos munkásságáról: a szakosztályi előadások- és kiadványokról, 2. a szakosztály tudománynépszerűsítő vállalkozásáról, 3. a szakosztály által kereskedő ifjak továbbképzésére korábban alakított „Kereskedők szabadiskolájá”-nak sorsáról, 4. a szakosztály által alapított és vezetett néphivatal és 5. tüdőbeteg gondozó (Dispensaire) működéséről, végül 6. tájékoztatást kívánunk nyújtani szakosztályunk anyagi helyzetének mikénti állásáról, amint itt következik.

I.

A szakosztály tudományos munkássága.

A) Tudományos előadások.

A szakosztály tudományos működéséről eddig is a kiadványokkal párhuzamosan számoltunk be.

Az 1913/14. évre vonatkozó évkönyvben (VII. k.) az annak tartalmát képező előadásokra azonban nem terjeszkedhattünk ki. Erről az évkönyvről (VII. k.) ebben a visszapillantásban fogunk részletesen megemlékezni. Szükséges tehát, hogy az 1913/14. évi ciklus előadásaira is visszatérjünk.

¹ L. 96/1916. sz. irományokat. Tagjai a hölgybizottság által az egyesület tagjai közül e célra fölkerített sz. o. tagok, akiket ezzel a munkakörrel a sz. o. választmány megbíz.

Az 1913/14 évi előadások.

Az 1913/14 évi ciklusban megtartott előadások a kiadványok szerint két csoportra oszthatók. Az első csoportba eső előadások 1913 XI. 8-án tartattak meg. Ezek:

Bochkor Mihály dr.: Az ősi indus jog és Manu törvénykönyve.
 Büchler Pál dr.: Manu törvénykönyvének fordítása az eredeti szanszkrit nyelvből.

Emez előadások a szakosztály kiadványainak VI. kötetéhez szolgáltak alapul. (L. VII. kötet 42. l.)

Az előadások második csoportjába azok az előadások esnek, amelyek a sz. o. VII. kötetében jelentek meg.

Ezek az előadások a következő sorrendben tartattak meg:

1913 november 22-én Meltzl Balambér dr. egy. mag. tanár: Az ó-babyloni perrend,
 december 6-án br. Horváth Emil dr. ügyvéd: A parlamenti választói jog fejlődése,
 1914 február 7-én Horváth Jenő dr. jogakadémiai tanár: Az európai koncert küzdelmei,
 március 21-én Réz Mihály dr. egy. ny. r. tanár: Bosznia közjogi helyzete,
 április 4-én Kiss Géza dr. egy. ny. r. tanár: A hajósok felelőssége, különös tekintettel az ókori jogfejlődésre,
 május 23-án Tóth György dr. kir. tszéki bíró: A felülvizsgálat a magyar polgári perrendtartásban.

A felolvasások a szakosztály kitűzött céljához képest felállított program keretében mozogtak.

Az ókori jogtörténet körébe vágó tanulmányokat folytatjuk s ezzel olyan téren munkálkodunk, amelyet a magyarországi többi jogászegyletek munkásságuk körén kívül hagynak.

A mi szegényes anyagi helyzetünkben ez a munkásság csak jelzi, hogy hazánkban ebben az irányban is még nagy feladatok várnak kielégítésre, azonban a külföldi idevonatkozó nagy terjedelmű irodalommal szemben egyelőre ez csak a kezdetek kezdete.

Mi arra törekszünk, hogy a jelenlegi viszonyok között a

mi jogászközönségünket legalább szakszerű tájékoztatással lássuk el.

A mai világháború diplomáciai előmunkájának tudományos megvilágítását kapjuk Horváth Jenő előadásában, amely az államok szövetséges viszonyainak 100 évre terjedő (1815—1914) perspektíváját tárja elénk. Ez az előadás a háború előtt a levegő izzó állapotát jelezte; most, a háború 2 éve után, abban az államok szövetségének sajátos erejét szemlélhetjük.

A háború előtt sokat feszegetett kérdés volt Bosznia közjogi helyzete, amelyre széles látókörből szemlélt tudományos megoldást találunk Réz professzor előadásában.

A nemzetközi szerződések szempontjából nézve úgy a Réz, mint a Horváth előadása teljesen időszerű tanulmányok voltak.

Időszerű volt br. Horváth Emilnek a parlamenti választói jog fejlődéséről írt tanulmánya is, anélkül, hogy a napi politikát érinteni akarta volna.¹

Az 1911. I. t.-c. által szabályozott polgári perrendnek 1914. VII. 1-re tervezett és 1915 I. 1-re halasztott életbeléptetése nagy jelentőségénél fogva szükségszerűleg igényelte, hogy szakosztályunk egyes részletkérdések tekintetében is foglalkozzék a törvénnyel. Ezt a feladatot Tóth György kir. tszéki bíró vállalta a felülvizsgálatról szóló felolvasásával.²

Előadásaink eme rendszeréből kitetszőleg arra is törekszünk, hogy az egyes időszerű kérdések tudományos megvilágításban álljanak az érdeklődők előtt.

A jog tudományos művelésének eme munkáját szeretnők az ország minél több városában látni, hogy a nagy arányokban fejlődő központi életnek legyen az országban minél több támaszpontja, hogy ereje annál jobban izmosodjék.

Magyarország a világháborúra következő békében sokat,

¹ A magyar parlamenti képviselőválasztásról az 1913. XIV. t.-cikk intézkedett és az országgyűlési képviselő-választó kerületek számának és székhelyének megállapításáról szóló 1914. évi XV. t.-cikk tervezete a felolvasás idejében (1913. XII. 6.) általános vita tárgyául szolgált.

² A szakosztály a törvény általános ismertetését az 1911/1912 évi ciklusban végezte. I. VII. kötet 25. és 36. lap. Továbbá a III. füzetet.

nagyon sokat kell, hogy dolgozzék a tudományos élet terén is, hogy vidéken ne csak szórványos jelenség legyen a tudományos élet, hanem a rendes élet jelensége.

Az 1914/1915 évi előadások.

Akármily zsibbasztó hatású volt is a háború a tudományos élet kifelé való megnyilvánulására, mégis a szakosztály 1914/915 évi tudományos működésére meglegegedéssel tekinthet vissza.

E ciklusban tartott első előadásunk igen válogatott és nagyszámú hallgatóság előtt szép sikerrel folyt le. Ez ülés egyike volt az elérhető legnagyobb érdeklődés mellett lefolyt szakosztályi működésnek.

Dr. Farkas Lajos sz. o. elnökünk, a „Háborúról” írt tartalmas és gondolatokban gazdag megnyitójában rá mutat, hogy a mai világháború a világtörténet rejtelmes folyamata, de a pesszimiztikus felfogással szemben az optimizmus képviselőjeként a kulturális élet rendes menetére és a jogrend szabatos funkcionálására mutat rá s meggyőződéssel mondja, hogy adózzunk fentartás nélkül igaz és őszinte elismeréssel azon férfiaknak, akik a veszélyes időben egyértelmű összetartással, bölcseséggel, erős és bátor kezekkel irányítják nemzetünk jövőjét vívó hajóját.

E ciklus további előadásai a következő sorrendben tartattak meg:

1914 december 19-én Réz Mihály dr. egy. ny. rendes tanár: A hármasszövetség egykor és most.

1915 február 23-án Menyhárt Gáspár dr. egy. ny. r. tanár: Az elővétel és jog nem használás.

Az előadás felett folytatott vitában IV. 17-én, V. 18-án résztvettek Kiss Mór dr. egy. ny. r. tanár, Kolosváry Bálint dr. egy. ny. r. tanár és Bedő Sándor dr. marosvásárhelyi ügyvéd.

1915 március 2-án Navratil Ákos dr. egy. ny. r. tanár: Miért harcolunk? (A háború gazdasági okairól),

március 24-én Finkey Ferencz dr. egy. ny. r. tanár: Jog és igazság a háborúban.

A szakosztály ezek szerint hat szakülést tartott. Réz professzor tudományos precizitással építette fel minden tekintetben fényes szabadelőadását. Menyhárt dr. professzor előadását az ebbe belső értékén felül az előadások szempontjából nagy jelentőségűvé, hogy vitát provokált és a szakosztály hivatásához méltóan két szakosztályi ülést foglalt le az előadó által felvetett kérdések felett folytatott tudományos diskusszio. Navratil professor a háborúval szoros kapcsolatban a nagy közönséget széles rétegeiben érdeklő gazdasági kérdésekről tartott magas nivójú előadást. A tárgy és az előadó egyénisége a tudományos előadásokra szokatlan nagy közönséget vonzott.

Finkey professzor egy elterjedt téves felfogással szállt szembe és azt bizonyította, hogy a háborúban is él a jog és igazság.

Az 1915/16 évi előadások.

Az 1915/16 évre az előadókat igen szép számban nyerveztük meg, azonban előre nem látott akadályok miatt nehezen tudtuk az előadásokat megkezdni.

Igen nagyszabású előadássorozatnak ígérkezett Réz Mihály dr. egyetemi tanár tanulmánya Bismark politikájáról. Három előadás lett volna. Közbejött meghülés miatt az előadás megkezdése kitolódott s később közbejött okokból teljesen elmaradt.¹

Bölöni László bánffy-hunyadi ügyvéd is előadóként jelentkezett, azonban az általa kívánt időre a szakosztály ülését összehívni nem lehetett s ezekből szerző az új polgári törvény hivatalos javaslatának rendszere, módszere és nyelvezete c. tanulmányát saját költségén megjelentette.²

Deák Albert dr. ügyvéd, ü. kamarai tiszteletbeli elnök az 1916 I. 17-re összehívott szakosztályi ülésen „Gondolatok az állam problémájáról” címen tartotta volna meg előadását, ha

¹ Ez a tanulmány a Figyelő 1915 és 1916 évi számaiban jelent meg.

² A szakosztálynak is megküldötte s az az E. Múzeum-Egyesület könyvtárában helyeztetett el.

betegsége ebben meg nem akadályozta volna. Előadó ezt az előadást 1916 február 26-án tartotta meg. Az előadás hozzászólással volt hirdetve s jelentkezhettek is hozzászólók.

A szakosztály a vitaülést 1916. IV. 11-én tartotta meg, amely alkalommal Kiss Mór dr. és Kosutány Ignác dr. egyetemi tanárok hozzászólása magas nivójú vitát eredményezett. Előadó a zárszó jogával élt és érdekes fejtegetéssel védte álláspontját.

Bedő Sándor dr. marosvásárhelyi ügyvédi kamarai elnök 1916 III. 18-án tartott előadást: Az egyetemlegesség a váltójogban éimen.

Hozzászoltak Kiss Mór dr. egyetemi tanár és Papp József dr. ü. kamarai elnök.

Az előadások látogatása a háborús viszonyok dacára megfelelt a háború előtti szokásos helyzetnek.

A rendes munkásság eme mértéke jöleső tudattal tölthet el mindnyájunkat, mert igazolja, hogy az itthonmaradottak is minden erejük igénybevitelével igyekeznek az élet rendes folyását fenntartani.

Az 1916/17 évi előadások.

Az 1916/17 évi ciklus előadásainak rendezése céljából az elnökség a kívánt intézkedéseket a szokásos időben megtette.

Az 1916 évi június 9-én szakosztályunk elnöksége 116/1916 szám alatt felhívást bocsátott ki az elméleti s gyakorlati jogászokhoz, felkérvén őket előadások tartására.

E felhívás eredményének további ismertetése az 1916/17 évi jelentés keretébe tartozik.

A magunk részéről amig egyfelől reá mutatunk az előadások rendezésének nehézségeire, másfelől el kell ismernünk, hogy a folyton nehezedő megélhetési viszonyok jobban és jobban elvonják azokat a munkatársakat, akik készek és képesek volnának tudományos téren is elismerésre méltó tevékenységet kifejtetni.

Új erők jelentkezése egyelőre nem igen várható, mert a háború a fejlődésre alkalmas egyéneket 3—4 évre visszavetette.

B) Szakosztályi kiadványok.

A szakosztály mérsékelt dotációja a nagy költséggel előállított kiadványok költségeinek fedezésére kezdetől fogva nem volt elegendő.

A kultuszminisztérium azonban a szakosztály munkásságát időről-időre megfelelő összegekkel támogatta.

Az előző évi jelentésünkben reá mutattunk arra, hogy a kultuszminisztérium legutoljára 1913 V. 30-án 520 számú rendeletével 2000 K-val segítette a szakosztályt céljai megvalósításában.

Az elnökség 34/913 sz. alatt Manu törvényeinek tervezett kiadására újabb támogatást kért.

E felterjesztésre válasz nem érkezett, azonban Manut megjelentettük és ennek bemutatása mellett 1915 V. 20-án 83/915 szám alatt 3000 K segély utalványozását kértük.¹

A VII. kötetben (43. lap) nem volt még módunkban Manu kiadványunk kritikai méltatásairól beszámolni s erre most szükségyszerűen vissza kell, hogy térjünk.

A háborús viszonyok a jelzett munka iránt várt közérdeklődést kétségtelenül csökkentették, azonban így is a lehető szép sikerről adhatunk számot.

Az *Erdélyrészi Jogi Közlöny* az 1915 évi (VIII. f.) 26., 28. számaiban részletes ismertetést közöl Manu törvényeiről. Az ismertetés lényegében a mű bevezető részének a visszaadása.

Az 1916 évi (IX. f.) I. sz.-ban Fischer Róbert dr. írt érdekes ismertetést Manuról — egybekapcsolva a Hammurabi kiadással.

A 2. számban Tóth György dr. sz.-o. titkár írt ismertetést ily címen: Az igazmondás Manu törvénykönyvében.

¹ A kultuszminisztérium 1915 VII. 14-én 65.738/915 IV. szám alatt 2500 K összeget engedélyezett, amelynek felhasználásáról a költségvetés és számadás fejezetében fogunk részletesen beszámolni. A szakosztály a legnagyobb hálával és köszönettel adózik a kultuskormány nagybecsű támogatásáért. Kötelességünknek tartjuk különösen azt kiemelni, hogy a munkásságunkat lehetővé tevő eme támogatáshoz minden egyes tényező részéről a legmesszebbmenő jóindulatot tapasztaltuk. A magyar kultúra erdélyrészi munkásai ezért hálás köszönetüket juttatják kifejezésre.

A 4. számban Fischer Róbert dr.: „Egy különös perről“ címen Manu-t és Hammurabi-t peres felekként állítja szembe s e cikkben általuk mondatja el kölesönösen, hogy az olvasó mit szeretne még tudni a két törvénykönyv megértéséhez, de mind-ezt jóindulatú és a közönség érdeklődését felkelteni célzó kritikával kísérve.

Az *Egyetemes Philológiai Közlöny*-ben Schmidt József különösen az indologia szempontjából ismerteti a munkát s a hazai indologiai irodalomra nézve nyereségnek tekinti azt. A jogi szakosztályt Maecenásként üdvözli, hogy a mai időben a munka megjelenését lehetővé tette.

Helyesnek találta, hogy a fordító nyelvész a jurista szerkesztő: Boehkor Mihály dr.-ral szövetkezett s kiemeli, hogy e szerkesztői közreműködésért *nem csupán a fordító ran hátra kötelezve.* (1915 IX., X. kötet 738—743. l.)

A *Keresztény Magvető* 1916. IV. füzete szintén elismerő kritikát közöl Osifó Salamon unitárius theologiai akad. tanár tollából.

Elismerőleg emlékeztek meg még a többi jogi szaklapok és a napi sajtó is.

A *Jogtudományi Közlöny és Bűnügyi Szemle* Sztász Jenő járásbírótól hozott elismerő ismertetést.¹

A *Theológiai Szaklap* 1916. évi 4. számában Szelényi Ödön szerkesztő elismerő sorok kíséretében a szakosztály kiadványaira általában felhívja a theologusok figyelmét.

A szakosztály kiadványait ez elismerő kritikákon kívül a magyar tudomány fémjelző hivatala: a *Magyar Tudományos Akadémia* látta el fémjelzéssel. Az 1915 évi könyvbírálatok során a II. osztály jelentése a jogi szakosztály kiadványairól is elismerőleg emlékezik meg.

A szakosztály választmánya 1915 X. 4-én tartott üléséből Boehkor Mihály dr. szerkesztőnek a Manu kiadása körül kifejtett tevékenységeért köszönetét nyilvánította.

A fordító Büchler Pál dr. erkölcsi sikerét a szakosztály meleg köszönetének nyilvánításával tetézte.

¹ J. K. 1916 V. 28. 22. sz.

Az 1913/14 évi ciklus előadásait a sz.-osztály kiadványainak VII. kötetében tettük közzé. A sz.-osztály e kötetével a külföldre való tekintetből nagyobb horderejű újítást vitt keresztül.

Attól a gondolattól vezéreltetve, hogy a magunk részéről is némikép hozzájáruljunk a nemzeti irodalmak közötti kölcsönös megismeréshez és az egységes tudomány magasztos céljainak megvalósításához, német nyelven közöltük a szakosztályi előadások kivonatát.

E kivonatok közlésével kapcsolatban egyúttal tájékoztatni akartuk a külföldet az Erdélyi Múzeum-Egyesület keletkezéséről, céljáról s ennek keretében a jogi szakosztály eddigi tudományos és társadalmi munkásságáról és alkotásairól. Ezekből a szakosztály fennállásának 10-ik évfordulója alkalmából a szakosztály titkára által a szakosztály fejlődéséről írt visszapiillantás adatainak figyelembevételével a külföld részére az *egyesület* multjára is kiterjeszkedő ismertetést tettünk közzé.

Ezek szerint a VII. kötet három részből állóan jelent meg.

I. A szakosztály története.

Visszapillantás az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztályának keletkezésére és működésére fennállásának tízedik éve alkalmából. Írta Tóth György dr. kolozsvári kir. törvényszeki bíró, szakosztályi titkár.

II. Szakosztályi előadások.

Az ó-babyloni perrend. Írta s a szakosztály 1913 nov. 22-iki ülésén felolvasta Meltzl Balambér dr., magántanár a kolozsvári Ferencz József tudományegyetemen.

A parlamenti választói jog fejlődése. Írta s a szakosztály 1913 dec. 6-iki ülésén felolvasta br. Horváth Emil dr. dési ügyvéd.

Az európai koncert küzdelmei. Írta s a szakosztály 1914 febr. 7-iki ülésén felolvasta Horváth Jenő dr. nagyvárad kir. jogakadémiai ny. r. tanár.

Bosznia közjogi helyzete. Írta s a szakosztály 1914 március havi ülésén felolvasta Réz Mihály dr. kolozsvári Ferencz József tudományegyetemi ny. r. tanár.

A hajósok felelőssége különös tekintettel az ó-kori jogfejlődésre. (A legújabb papyrus-leletek figyelembevételével.) Írta s a szakosztály 1914 ápr. 4-iki ülésén felolvasta Kiss Géza dr. jelenleg debreczeni tud.-egyetemi ny. r. tanár.

A felülvizsgálat a magyar polgári perrendtartásban. Írta s a szakosztály 1914 május 23-iki ülésén felolvasta Tóth György dr. kolozsvári kir. törvényszéki bíró, szakosztályi titkár.

III. Egyesületünk külföldi barátainak.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület s a jog- és társadalomtudományi szakosztály keletkezésének s fejlődésének ismertetése német nyelven.

Az Évkönyvben közölt értekezések *német* kivonata:

Meltzl Balambér dr., br. Horváth Emil dr., Horváth Jenő dr., Kiss Géza dr., Tóth György dr. előadásainak kivonata.

Réz Mihály dr. előadásának német kivonatát az előadó kívánságához képest nem közöltük.

E kötet megjelenése körülbelül arra az időre esett, amikor 1916. év tavaszán a Bajtársi Szövetség megalakítása iránt folytak itthon a munkálatok.

A *Jogtudományi Közöny* kiváló szerkesztője: Vámbéry Rusztem, aki a szövetség gondolatának lelkes propagálója és egyik létesítője volt, a J. K. 1916 évi 18. sz. 160. old. kiadványunk VII. kötetének ismertetésével kapcsolatban ezeket mondja:

... e kötet ékesszólóan tanuskodik arról a beható és kiterjedt szellemi munkáról, mely a jog- és államtudományok terén a Királyhágón túl folyik. E nemes értelemben vett partikulárizmusnak köszönhetjük ezen felül a Hammurabi és Manu törvényeinek magyar fordítását, valamint a török alkotmánytörvények gyűjteményes kiadását is.

A kötet tartalmának regisztrálása után az ismertetés ezt mondja:

Figyelemreméltó újítása a kötetnek, hogy az előadásoknak több mint ötven oldalra terjedő német nyelvű kivonatát is magában foglalja a nemzeti irodalmak közötti kölcsönös megértés érdekében.

Ime a közép-európai jogászai közlekedés egyik programpontjának megvalósítása, még mielőtt e program ismeretes lett volna.

Összinté elismerésünket nyilvánítjuk a magyar tudományos öntudat e tiszteletreméltó megnyilatkozásának, amely a nyelvi splend isolation-t nem használja fel kritikai védvámmak.

A *Bírák és Ügyvédek Lapja* (1916 IX. 1. VII. évf. 58. sz.) e kiadványunkról megemlékezve ezt állapítja meg:

Tényleg erdélyi jogászaink valóban ernyedetlen szorgalommal és kitartással fejlesztik a jogi kulturát és magasabb jogtudományt. Az évkönyv nagyon értékes tevékenységről számol be.

A többi jogi szaklapok is megemlékeztek kiadványunkról és a napi sajtó is helyet szorított munkásságunk megemlékezésének.

Ezek a nyilatkozatok azért bírnak előttünk nagy súllyal és értékkel, mert nem az önreklámozás kanyargós útján jutottak kifejezésre, hanem tőlünk távol állók spontán megnyilatkozásai. Azok értékelték munkásságunkat, akik súllyal bíró tényezői a magyar jogirodalom minél szélesebb alapon való megismertetéseért és érvényesüléseért folytatott lassú és sok félreértéssel járó küzdelemnek.

Az 1914/15 évi előadások publikációját a szerkesztőbizottság az 1915/16 évi előadások és viták anyagával együtt találta kiadandónak. Az anyagi eszközök szűkös voltán felül a háborús viszonyok is hátráltatták a kiadványok VIII. kötetének megjelentetését. A két ciklus anyagának egyszerre való megjelentetésével a késedelmet helyrehozzuk.

Jól tudjuk, hogy az előadások mielőbbi nyomtatása, különösen az időszerű kérdések szempontjából, nagyon fontos, de a kiadványok különböző rendszerei közül ezideig reánk nézve a publikációnak azt a módját találtuk legcélrányosabbnak, amelyet követünk. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne foglalkoztunk volna azzal a kérdéssel, hogy miként lehetne a kiadványok nivójának megtartása mellett a megjelentetést gyorsabbítani, esetleg az előadások megtartása után azonnal eszközölni.

Foglalkoztunk kiadványunk tartalmának változatosabbá tételével is.

A szakosztály ez irányú tevékenységéről a legközelebbi jelentésünkben fogunk beszámolni.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztályának közgyűlése (29/1915) 1915. januárius hó 31-én egyhangulag elhatározta, hogy évenként megjelenő kiadványában a bel- és külföldi értékes alapvető munkák kritikai ismertetését is fölveszi.

E szakszerű és kritikai munkára a közgyűlés határozata folytán az egyes tudományszakok professzorait és szakosztályunk ismert szakíróit kértük föl.

Ez újabb irányú tevékenységgel szakosztályunk azt a tudományos munkálkodást kívánja fokozni, amellyel az ország II-ik egyetemének városában a jogászok tudományos foglalkozásra tömörítését sikerült intézményesíteni.

A jövő van hivatva ennek az új iránynak az életrevalóságát eldönteni.

A sz.-o. kiadványaiból az I—II. füzet a Szent István-társulatnál, a III—VII. füzetek Benkő Gyula könyvkereskedőcégnél vannak elhelyezve. Az összes kiadványokból Stein János könyvkereskedőnél (Kölozsvárt) is vannak bízományban.

A Szent István-társulat a háborús viszonyokra tekintettel a szakosztályt felkérte, hogy a kiadványokat, néhány kivétellel, hozzassuk el (I—II. füzet), mert raktárhelyiségeit kisebbre szorította. Intézkedés történt, hogy a kiadványok megfelelő elhelyezéshez jussanak. (1/1915 sz. alatt.) A nevezett társulat azonban a kiadványokat továbbra is raktáron tartotta.

Az E. M.-E. jogi szakosztálya még az 1911 évben lefordította volt a török alkotmány alaptörvényeit és a szakosztály kiadványai közt a balkán-háború idejében meg is jelent. Törökországnak akkori szomorú helyzetében ez a könyv is a magyarság szimpátiáját juttatta kifejezésre.¹

A szakosztály elnöksége ennek az által kívánt kifejezést adni, hogy a magyar nyelven megjelent alkotmánytörvényekből 10 példányt a török tudományos egyesületek részére följánlott.

A budapesti főkonzul a közvetítésre készséggel vállalkozott s 10 példányt juttatott el Konstantinápolyba a török császári kormány nagyvezéri (miniszterelnökségi) hivatalához.

A török-magyar vitatott rokonság és vitán felüli barátság eme szerény megnyilvánulását nagy kitüntetés érte.

A mostani világháború kitörése előtt, 1914 június hó 16-án keltezve, a konstantinápolyi külügyi hivatal az Erdélyi Múz.-Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztályát a buda-

¹ L. a VII. kötet 34. és 38. s. köv. lapjait.

pesti török főkonzul útján 9443/1914 sz. alatt a következőkről értesítette: (55/1914 sz.)

Consulat Général de Turquie. No. 9443. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tekintetes Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának, Kolozsvár. 1912 október hó 20-án a budapesti török eszászári főkonzulátushoz beküldött és az önök kiadásában megjelent, dr. Mészáros Gyula által magyarra fordított: *A török alkotmány alaptörvényei* című 10 darab bekötött könyvet szíves kérelmükhöz képest a neki megfelelő időben a török eszászári kormány nagyvezéri hivatalához megküldöttem. Konstantinápolyban 1914 jun. hó 16 án kelt 48.814. sz. külügyminiszteri leirat alapján tisztelettel értesítem az Erdélyi Múzeum-Egyesület tekintetes Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályát, hogy az Ő Felsége V. Mehmed szultán számára készült díszes kötésű könyvpéldány hódolattal átnyújtott s Ő Felségének legfelsőbb megelégedését és köszönetét nyerte meg.

A többi példányok a képviselőház elnökségének, az igazságügyi, belügyi és közoktatásügyi miniszteriumoknak adattak át tiszteletteljes megőrzés végett.

Ezen legfelsőbb megelégedés tolmácsolása mellett maradok megkülönböztetett tisztelettel *T. Sunon* es. török konzul. Budapest, 1914. július hó 8.

Ezt örömmel jegyezhetjük fel, mert a békés idők zajtalan, csendes munkálkodása által táplált török-magyar barátság a világháborúban is értékes barátságnak bizonyult.¹

A szakosztály történetében (VII. k. 36. l.) említve volt, hogy még 1910-ben szóba került a székelyek jogának, a szászok jogának, Kolozsvár sz. kir. város jogának s Manu törvénykönyvének kiadása.

Azóta Manu törvénykönyvének kiadása valóra vált.

A megvalósításra érdemes többi gondolatnak az érlelése is napirenden volt tartva, mert a kiadandó munkák alapos előkészítésére a megbízást oly időben kell megadni, hogy a szakosztály tudományos értékű publikációkkal növelhesse elért sikereit.

Ezek a szempontok vezették a szakosztályt arra, hogy a székelyek jogának megírásával Bochkor Mihály pozsonyi egye-

¹ A jelzett könyv Benkő Gyula (Grill) könyvkereskedésében még kapható. E köszönetet a napilapok is közölték: Kolozsvári Hírlap, Ujság.

temi tanárt, szerkesztő-bizottságunk tagját megbízta, aki székely szeretettel vállalta a feladatot.

Ez a megbízás a szerzőre nagy feladatot rótt, mert a székelyek történetének a megírása is évtizedes munkát igénylő forráskutatást és gyűjtést tett szükségessé s ez is még mindig az oklevéltár kiadásának stadiumában van.

A székelyek jogának a magyar jogrendszerhez viszonyított megírása a könnyebben hozzáférhető források felhasználása mellett kevesebb időt igénylő munka s így remélhetőleg szakosztályunk legközelebbi önálló publikációja ez lesz.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület jogi szakosztályának az elől sem lehet elzárkózni, hogy Kolozsvár jogát megbízás vagy pályázat útján szintén mielőbb megírassa.

c) Népszerű ismeretterjesztő előadások.

A tömegre való hatás csak akkor jár sikerrel, ha az akció szervezeten s állandó jelleggel jut kifejezésre. S bármely szervezet a nép nagyobb rétegeinek a mindennapi élet ismeretei iránt való érdeklődését csak úgy tudja biztosítani, ha az erre irányuló akció a szervezet és hallgatóság között szerves kapcsolatot tud teremteni.

Ez az intézményesítés lehet csak a biztos siker alapja. A szakosztály eddigi működése által az állandóságot eléggé tudta biztosítani. Sikerült több irányban a hallgatóság és a szakosztály között szerves kapcsolatot is létesíteni.

Ez a kapcsolat azonban a háború kitörése által meglazult, mert a hallgatóság a legszentebb feladat teljesítésére: a haza védelmére harcra vonult.

Az állami integritásunk ellen irányuló nemzetközi bonyodalomnak nyomában fellépett világháború a kulturális viszonyokra is nyomasztólag hatott, de — hála Istennek és vitéz hadseregünknek — azt meg nem akasztotta.

Ez a helyzet s az ezzel járó adminisztráció teszi megérthetővé, hogy előadásaink száma megesökkent és így a karácsony előtt és karácsony után tartani szokott előadások összevonódtak.

Ebben kapjuk a magyarázatát annak is, hogy a hallga-

lóság megváltozott s a nagyobb rész egészen más társadalmi osztályokból telik ki.

Az 1914/15 évi programon előkészítése a háborúval járó akadályokkal történt.

A Sz. O. Tanács kezdetben (941/1914. sz. a.) a háborús viszonyok lejlődésétől tette függővé az ismeretterjesztő előadások tartását.

Az előkészített programmon azonban változtatni kellett, mert a Sz. O. Tanács az 1138/1914. sz. későbbi leírátában megszabta, hogy az előző ciklusban tartott előadások 50%-nál nagyobb számú előadást nem fog tiszteletdíjra ajánlani és a megtartandó előadások kereteit is körvonalozta. (74/1914.)¹

Az elkészített programmot felterjesztettük és az adott viszonyokhoz képest a VII. kötetben már közölt előadásokat (VII. ciklus) tartottuk meg.

A megtartott előadások 345 K 96 f. önkéntes adományt eredményeztek a Vörös Kereszt és gróf Bethlen Ödön kormánybiztos gyűjtésének céljaira (50% arányban).

A látogatók száma — 1111 férfi, 305 nő — 1416. A 10 előadásra (1416:10) átlag esik 141 hallgató (56/916 szám). A vetített képekkel kísért előadások kiadásainak beleszámításával az összes adminisztrációs kiadások 120 koronát tettek ki.

A szakosztály ismeretterjesztő előadásainak irányára nézve a háború kétségbevonhatatlan változást idézett elő. A szabadoktatási tanács (589/915—117/915 sz. o. sz.) ajánlatosnak találta, hogy a világháború folytán előálló gazdasági, társadalmi, egészségügyi, gyermekvédelmi stb. viszonyok képezzék az ismeretterjesztő előadások tárgyát. Az előadások az 1914/915 ciklusban is ezt az irányt követték s így az 1915/16 évi ciklusban a jelzett irányt folytattuk. Eme szempontok szem előtt tartásával a következő programot állítottuk össze:

1916 I. 14., 15. Cholnoky Jenő dr. egy. ny. r. tanár: A balkán-félsziget államalakulásai. (Vetítéssel).

I. 21., 22. Genersich Gusztáv dr. egy. ny. rk. tanár: Temmelők a hadiárnyék egészségügyi ellátása körül.

¹ Az előadásokról az országos statisztikai hivatal részére is minden évben külön kimutatást kell felterjeszteni.

- I. 28., 29. Konrádi Dániel dr. egy. m. tanár: Védőoltások fertőző betegségeknél.
- II. 4., 5. Vince Frigyes dr. keresk. akad. tanár: A török nemzeti főrekvések.
- II. 11., 12. Huber Imre dr. kegyesrendi tanár: Az érecek a háborúban. (Vetítéssel).
- II. 19. Menyhárt Gáspár dr. egy. ny. rendes tanár: A jog és a háború.

A sorozaton csak az a változás történt, hogy Konrádi Dániel előadók betegsége miatt gyógyfürdőre utazott s helyette Steiner Pál dr. egy. m. tanár, m. kir. honvédtörzsorvos urat sikerült megnyerni egy igen értékes és időszerű kérdés ismeretetésére. E változás folytán I. 28. és 29-én Vince Frigyes tartotta meg előadását s a következő előadások beosztása így alakult:

- 1916 II. 4., 5. Huber Imre dr. kegyesrendi tanár: Az érecek a háborúban. (Vetítéssel).
- II. 11., 12. Steiner Pál dr. egy. mag. tanár, m. kir. honvéd törzsorvos: Sebészet és a háború, képek vetítésével.
- II. 19. Menyhárt Gáspár dr. egy. ny. rendes tanár: A jog és a háború.

Előadásainkat az eddigi gyakorlathoz képest az estéli órákra tettük (1 $\frac{1}{2}$ 8–9) s az előadás helye is ugyanaz maradt (Tudományegyetem IV. sz. terme).

A Cholnoky professzor előadására azonban oly nagyszámú intelligens közönség jelent meg, hogy előadó a 2-ik előadását már a kényelmesebb aulában tartotta meg. Ugyancsak az érdeklődőkre tekintettel az aulában tartotta meg előadását Steiner Pál törzsorvos úr is.

De nemesak e két előadáson, hanem a többi összes előadásokon is nem az ipari és munkás elem volt a túlnyomó, hanem az intelligensebb elem. A háborúnak ez is természetes következménye, mert az iparos és munkás elem hadbavonulása az eddigi hallgatóságunkat megapasztotta s a megélhetés nehézségei is egyeseket másfelé kötöttek le.

A háború után azonban vissza kell térnünk a régebbi irányhoz és a munkás és ipari elemet kell az ismeretterjesztő előadások áldásaiban részesíteni.

Az előadások látogatása díjtalan volt. A szakosztály azonban a kormánybiztos úr által vezetett háborús gyűjtések és a Vörös-Kereszt javára zárt perselyekben a legesekélyebb adományt is köszönettel fogadta. Emez adományokból összesen 352 K 55 fillér gyűlt be, ez összeget a Vörös-Kereszt által felkért hölgyek gyűjtötték és ők is számolták el.¹

Megemlítendőnek tartom azt is, hogy a szakosztály megkeresésére Lázár István gróf ő méltósága intézkedett, hogy a lábbadozó katonák közül a különböző kórházakból húszan engedélyt kaptak előadásaink látogatására.

A szakosztály előadásain való elnöklésre Papp József dr. sz.-o. alelnök és Menyhárház Gáspár dr. választmányi tag urak kérettek volt fel. Közbejött akadályok folytán a szakosztály kisegítőül Kosutány Ignác dr. egyetemi tanár urat is felkérte, aki a legnagyobb készséggel vállalta a megbízatást és lendületes elnöki megnyitóival az előadások sikerét nagyban fokozta.

A szakosztály a felkért és feladatukat lelkes odaadással végző tagtársainknak őszinte köszönétét nyilvánította.

Az ismeretterjesztő előadások jövőben való rendezésére nézve a szakosztály elhatározása vált szükségessé, mert a szakosztály egyesületi dotációja (1500 K) a kiadványokra sem elegendő.

Az ismeretterjesztő előadások előadóinak tiszteletdíját a Szabadoktatási Tanács előadókként, illetve előadásonként 20 K összegben utalványozza ugyan, de az előadások meghívóinak, plakátjainak és kapcsolatos adminisztrációs költségeinek fedezésére mindössze 57 K 82 f pénztári készletünk volt s ez is elfogyott.

Az adminisztrációs költségekről más úton állandó fedezetről alig gondoskodhatunk.

A szakosztály választmányának ülése (1916 IV. 8.) elhatározta, hogy az O. Sz. Tanácstól az adminisztrációs költségek fedezését is kéri.

A választmány határozatához képest 68/916 sz. alatt tett jelentésünkre a Szabadoktatási Tanács azt a választ adta, hogy

¹ A szakosztály a maga részéről is hálás köszönétét nyilvánítja a buzgó és lelkes hölgyeknek fáradozásaikért.

az adminisztrációs költségekre fedezetet nem nyújthat, de kéri a szakosztályt, hogy eddigi munkásságát ne hagyja abba.

A szakosztály elnöksége az 1916/17 évi ciklus előadásainak rendezését a szabadoktatás nagy jelentőségének tudatában megkísérli s az adminisztrációs költségeket a tetszés szerinti díjakból fogja fedezni, ami a jótékony célra fordítható összeget csökkenti.

Mi úgy gondoljuk, hogy a szabadoktatás céljaira a vidék nagyobb városaiban való kulturegyesületeket számadás kötelezettsége mellett jelentékenyebb dotációval kellene ellátni, mert csak ez alapon lehetne az előadói szervezetet állandósítani.

De nem tartjuk helyesnek, hogy egészen jelentéktelen kis helyeken olyan irányú szabadoktatások is támogatásban részesüljenek, amelyek feleslegesek, vagy a lakosságból kikérülő hallgatóságra teljesen hatástalanok.

1) A kereskedők szabad iskolája.

A szakosztály választmányának elhatározásából a Kereskedők Szabad Iskoláját az 1914/15 tanévben kellett volna megtartani, de a háború a terv megvalósítását lehetetlenné tette.

A közoktatásügyi minisztérium által 40.988/910 sz. alatt kiadott szervezet a kolozsvári viszonyok szerint megvalósítható nem lévén, a szakosztály az anyagi feltételeket akként kívánta volna biztosítani, hogy a Kereskedelmi és Iparkamara, a helyi bankok és kereskedők támogatását vette volna igénybe. A további eljárásra Papp József dr. és Biró Balázs dr. tagtársak kérték fel és a megbízást vállalták is, azonban az elnökség az előkészített gyűjtőíveket a már jelzett okból ki sem adta.

Elő van készítve a kereskedelemügyi minisztériumhoz intézendő felterjesztés is (89/1913 sz.), de ennek felküldése nem mutatkozott időszerűnek.¹

A tanfolyam rendezhetésének idejét a körülmények fogják megmutatni s ezért a további intézkedések megtétele az elnökségre bízott. (Iratok 47/1914 és 89/1915 sz. alatt.)

Ezúttal csak arra utalhatok, hogy ez a munkakör a háború

¹ Lásd idevonatkozóan a VII. kötet 66. s köv. lapjait.

után remélt gazdasági javulásokkal újból felveendő, mert éppen a fokozott verseny arra kényszerít, hogy kereskedőink továbbképzésének összes lehetőségeit előbbre mozdítsuk.

Ennek az iskolának szakszerű, szabatos szervezése egy külön bizottság önálló működésének egész körét ki fogja tölteni.

Ajánlatos volna ez okból ezt a bizottságot már a háború vége felé kiküldeni, hogy a háború következtében beálló változásokra és az újabb irányzatokra is figyelemmel, a legrészletesebb tervet dolgozza ki.

E) A néphivatal.¹

1914 év. Az 1914 évi működés nagy részét a hadba-vonultak kereset nélkül hátramaradott családjainak ügyei adták, vagy olyan ügyek, amelyeket ugyancsak a háborús állapot eredményezett.²

A katona most vére utolsó esőppjével védelmezi a haza szent földjét, nekünk a toll idehaza maradt munkásainak pedig kötelességünk a hazájáért vérző katona lelkét azzal megkönynyíteni, hogy szeretteiről minden lehető erőnkkel gondoskodjunk.

A hadbaszólítottak gyámolítás nélkül hátramaradottainak sorsáról az 1882 évi XI. törvényeikk és a m. kir. pénzügyminiszter 100.000/1914 sz. rendelete ugyan hatályosan gondoskodtak és a katonai özvegyek és árvák ellátásáról az 1887 évi XX. t.-c. és ennek végrehajtása iránt a m. kir. honvédelmi miniszter 17.875/1914 sz. rendelete intézkednek, azonban a háború gyors fejlődése a közigazgatási hatóságokra a feladatok óriási halmazát róta s a közigazgatás munkásainak egyrészét, a viszonyokat legjobban ismerőket a hazánkat fenyegető veszély fegyverbe szőlította s így épenséggel nem esodálkozhatunk azon, ha az egyéni nyomoruságot megállapító közigazgatási eljárás folyamán olykor kívánni valók maradtak fenn s ha sok szegénylős száj csak későn emelte fel panaszló szavát.

¹ E jelentést az ügyrend értelmében a néphivatal vezetője, Pavlik Sándor dr. készítette.

² A számadásszerű évre való áttérés a Néphivatalnál az 1916. évvel fog bekövetkezni. Ez okból e jelentés a naptári évvel azonos.

E panaszok folytán a nyomorban levő családok, hozzátartozók helyzetének meleg szívvel való megírása, jogigényeik megállapításához szükséges bizonyítékoknak olykor nehézségek leküzdésével való megszerzése képezte a néphivatal fő feladatát.

A hivatal tevékenysége a háború okozta nyomor leküzdésében három irányban esüsesodott ki:

a) A hivatal a katonák családjainak állami segítségben való részesítése érdekében kérvényeket szerkesztett. Ezeket a kérvényeket különböző vármegyék járásainak főszolgabíróihoz intéztük aszerint, amint különböző csapattestek katonái keresték fel a hivatalt. A kérések, jóllehet többnyire a kétesebb jogsultságok esetei kerültek a hivatalhoz, a hatóságok által igen sokszor kedvező elintézésben részesültek.

b) Sok család nem tudja a kereső bevonulása miatt házbérét fizetni és lelketlen emberek kitelepítéssel fenyegetik őket. Ilyen házbérügyet is nagy számban intézett el a hivatal. Sajnos, e tekintetben kevés eredményt érhetett el.

c) A háború kezdetén számos esetben jelentkeztek az emberek munkaalkalmakért. Ezeket a hivatal igyekezett foglalkozásukhoz képest helyes útbaigazítással ellátni. Utóbb a munkakeresők ügyét más társadalmi szervek vették kezükbe s így ezek a kérések később ritkábban fordultak elő.

Megemlítendő, hogy a hadiszolgáltatásokról szóló törvény értelmében járó személyes szolgáltatásokért vagy dologi teljesítményekért való jutalékokért is merültek fel panaszok. Ezekre nézve, valamint kórházi zsold-ügyekben a hivatal az illetékes parancsnokságokat megkereste, vagy a felet előszóval illetékes helyre útasította. Figyelmeztettük azonban, hogy a katonai igazgatás millió dolga közepette türelemmel kell, hogy legyenek, míg illetményeikhez hozzájuthatnak, mert az igények igazolása sokszor leküzdhetetlen nehézségekbe ütközött.¹

A mozgósítás első 15 napja alatt a néphivatal vezetője,

¹ Három tanácsadó: Gál Zsigmond dr. pü. segédtitkár, Török István dr. ügyvéd és Marinka Lajos dr. rendőrkapitány katonai szolgálatra bevonultak. Bevonult önkéntes minőségben Biderman János, a néphivatal díjnoka is, helyébe Lángos Róbert vétetett fel a megszáporodott írásbeli munka teljesítésére.

mint vármegyei tisztviselő, éjjel-nappal oly mértékben el volt a közigazgatási teendőkkel foglalta, hogy a szakosztályi elnök engedélyével ez idő alatt a hivatal vezetését Wertheim Mór dr. néphivatali tanácsadó úr látta el. Ezen rövid idő elteltével a hivatal vezetését ismét Pavlik Sándor dr. vette át és azóta állandóan vezeti.

Főként ezen 15 nap alatt, de utóbb is, körülbelül szeptember hó végéig Pordea Gyula dr. és Wertheim Mór dr. tanácsadók mellett önkéntes segítő-társak voltak: Judik József dr., László Miklós dr., Jelen Miklós dr., Batta Kálmán dr., Mihály György dr. urak, akik hetenként egy-egy napon voltak szívesek a munkában segíteni. Török István dr.-t jelöltje: Rákóczy Béla dr. és Marinka Lajos dr.-t Guráth József rendőrfogalmazó néhányszor helyettesítették.

Az 1914 év augusztus hó 1-étől kezdődőleg a néphivatal mindennap tartott hivatalos órákat, naponként egyet, kettőt, hármat, amint az ügymenet ezt megkövetelte.

A néphivatal vezetője augusztus 15-től kezdődőleg, mint-hogy a katonai ügyek és közigazgatási ügyek ellátása szakmáját képezi, naponként teljesített szolgálatot, hogy az ügymenet zavartalanul lebonyolítható legyen.

Az ügyforgalmat a következő adatok tüntetik fel.

A) Beérkezett és elintéztetett az 1914-ik évben: a) a mozgósítás előtt 476 ügy, b) a mozgósítástól kezdődőleg 869 ügy.

B) Szakok szerint:

	a) A mozgósítás előtt:	b) A mozgósítástól kezdődőleg:
Közigazgatási ügy	166	668
Adóügy	75	47
Jogi ügy	235	159
Összesen	476	869

Az 1914. évi végösszeg 1345 ügy.

A tanácsadók működése. Mozcósítás előtt: Gál Zsigmond dr. 40, Marinka Lajos dr. 98, Pavlik Sándor dr. 104, Pordea Gyula dr. 47, Török István dr. 127, Wertheim Mór dr. 60, összesen 476 ügy. — Mozcósítástól kezdődőleg: Gál Zsigmond dr. —, Marinka dr. és helyettese Guráth József dr. 28, Pavlik Sándor dr. 575, Pordea Gyula dr. 17, Török helyettese, Rákóczy Béla dr. 36, Wertheim Mór dr. 109, összesen 765 ügy.

Önkéntes tanácsadók működése: Bartha Kálmán dr. 34, Jelen Miklós dr. 13, Judik József dr. 42, Mihály György dr. 15, összesen 104 ügy.

Az 1914 évi végösszeg: $476 + 765 + 104 = 1345$ ügy. Az 1913 évi ügyforgalom 345 ügyet tett ki.

Az 1914 évben is a m. kir. földmivelésügyi miniszter úr a rendes évi 3000 kor. államsegélyt kiutalta.

A bevonult tanácsadók tiszteletdíja is az 1914 évben családjuk kezéhez kifizettetett.

Lángos Róbert díjnoknak, minthogy mindennap kell szolgálatot teljesítenie, havi 20 kor. utaltatott ki.

1915 év. A néphivatal működésének, mint 1914-ben, úgy 1915-ben is legnagyobb részét a háborúval vonatkozásban levő ügyek adták.

Napról-napra jelentkeztek hivatalunkban hol a hadbavonultak, hol azoknak hátramaradottjai, akik a család megélhetése érdekében kérték jogsegélyünket.

1915 évben már gyakoriak voltak az olyan kérések is, hogy a rokkanttá vált katona rokkantsági nyugdíja, vagy az elhalt katona hátramaradottainak járó nyugdíj megállapítása iránt tegyünk lépéseket. Ilyen kérések 1914 évben azért nem fordultak elő, mert a szabályok szerint az eltűnésnek vagy rokkanttá válásnak, vagy elhalálozásnak megállapításától számítva még egy bizonyos ideig a hadisegély a hátramaradottaknak kijár és így amíg azok megélhetési forrással rendelkeztek, nem állottak kérelmeikkel elő.

Akogy a gazdasági munkák ideje elérkezett, gyakorta fordultak hivatalunkhoz a hátramaradottak aziránt, hogy a bevonult kereső családtag néhány hétre a gazdasági munkák elvégzésére szabadságoltassék.

Bár kevés esetben, de előfordult mégis, hogy hadiszolgáltatás képen elvett állatok, szekerek ára kisürgetését kérték.

Meglehetősen nagyszámmal folyamodtak hozzánk társadalmi segélyért is.

Az alább részletezendő ügyforgalmi kimutatásunkból kiemelendőnek tartjuk még, hogy az adóügyekben az ügyforgalmunk jelentékenyen emelkedett, ami összefüggésben van a

fizetési képességnek a rendkívüli viszonyok következtében való csökkenésével. Ellenben a jogi természetű ügyeknél bizonyos visszaesés mutatkozik, ami talán azzal függ össze, hogy most a háború alatt alább száll a perlekedési kedv. Ellenben megsza-
porodott a kihágási ügyek száma.

Beérkezett és elintéztetett az 1915 évben: adóügy 171, adminisztratívügy 6, betegápolási ügy 7, családlügy 7, élelmezési ügy 2, építésügy 18, gyermek és nőtartási ügy 12, hagyatéki ügy 18, haszonbéri ügy —, házbérlügy 39, illetőségi ügy —, iparügy 6, iskolaügy 6, jogi ügy 168, katona és katonai segélyügyek 462, kihágási ügy 24, levélfírás 1, menhelyi ügy 6, munkásbiztosítási ügy 17, munkabérlügy —, munkakeresés 22, neveltetési járulék 2, nagykorúsítás 6, pártfogó ügyvéd kirendelése 27, segélyügy (társadalmi) 58, toloncügy 1, vegyes közigazgatási ügy 21, összesen 1114 ügy és pedig: közigazgatási 697, adó 171, jogi 246, összesen 1114 ügy.

Összevetve ügyforgalmunkat az 1914 évivel, amíg 1914-ben beérkezett és elintéztetett 1345 ügy, 1915-ben az ügyforgalom 1114 beérkezett és elintéztetett ügyet tesz ki.

Az ügyintézkést tekintve, a tanácsadók és önkéntes segítő társaink tevékenysége a következő volt:

Elintéztet: Guráth József önk. tan. adó 7, Judik József dr. 13, Marinka Lajos dr. 18, Pavlik Sándor dr. 533, Rákóczy Béla dr. 272, Wertheim Mór dr. 271 ügyel. Összesen 1114 ügy.

Tanácsadóink most is a tőlük megszokott buzgalommal és ügyszerezetettel látják el teendőiket. Marinka Lajos és az őt olykor helyettesítő Guráth József 1915 évben csak rövid ideig foglalkozhattak hivatalunkban, mivel katonai szolgálatra más városba kellett bevonulniok. Judik József úr önk. munkatársunk kérésünkre néhányszor segítségünkre volt.

Meg kell itt említenünk, hogy a kolozsvári ügyvédi kamara útján néhány ügyvéd úr felajánlotta, hogy segít nekünk a néphivatalban, ezért a közbenjárásért az ügyvédi kamarának ez úton köszönetünket fejezzük ki, megjegyezvén, hogy a hivatal rendes tanácsadói az 1915 évben fennakadás nélkül saját maguk el tudták végezni vállalt munkájukat és így a készséggel felajánlott segítségre 1915 évben szükség nem volt.

A néphivatal naponként 5—6-ig tartott hivatalos órákat. A pénzügyeket illetőleg az 1915 évben is megkaptuk évi 3000 korona államsegélyünket.

1916 I. fele. A néphivatalnak 1916 év január 1-től június 30-ig terjedő tevékenysége ugyanolyan irányú, mint az 1915-iki naptári évben volt.¹ Az ügyek legnagyobb részét hadbavonultak és azok hátramaradottjainak ügyes-bajos dolgai, ú. m.: hadi segélyügyek, a bevonultak vagy a hátramaradottak életviszonyaiban a keresőnek bevonulása folytán előállott változások, rokkantsági és egyéb nyugdíjügyek tették ki. Az adóügyek egy része a bevonulás folytán az illető üzleti tevékenységének beszüntetésével kapcsolatos. Árdrágítási kihágási ügyek is kerültek elintézési körünkbe. Társadalmi segélyért folyamodók száma is jelentékeny.

Felvétetett a lélév alatt 485 ügy. Ebből: adóügy 44, adminisztratív ügy 3, eselődügy 2, építésügy 14, gyermek és nőtartás 25, hagyatékügy 7, házbérügy 9, iparügy 3, iskolaügy 8, jogi ügy 90, katona és katonai segélyügy 194, kihágási ügy 22, levélírás 1, munkásbiztosítási ügy 7, munkakeresés 5, nyugdíj, neveltetési járulékügy 6, pártfogó ügyvéd-rendelés 8, segélyügy (társadalmi) 21, vegyes közigi. ügy 25, jövedéki ügy 1, összesen 485.

A néphivatal tanácsadói a szokott ügybuzgalommal működtek.

F) A tüdőbeteggondozó intézet.

A szakosztályunk által létesített tüdőbeteggondozó intézet 1914/15 évi jelentését egy fájdalmas megemlékezéssel kell, hogy bevezessem.²

E megemlékezés nem lehet egyszerű regisztrálása annak a megváltoztathatlan ténynek, hogy Tariczky Ferenc dr. vezetőorvos nincs többé, hanem az egy minden irányban gondos, lelkiismeretes s a kitűzött célt ideálisan felfogó, meleg szívű ember tevékenységeért tiszteletünk adója kell, hogy legyen. († 1914 XII/15.)

¹ Ez a jelentés az átmeneti időszakra tekintettel csak az első féléről készült. A következő jelentés az 1916/17. költségvetési évről fog készülni.

² E jelentés lényegileg az 1914 I/1—VI/30-ig és VII/1—1915 VI/30-ig terjedő átmeneti időre vonatkozik.

Évi jelentésünk lapján megörökíteni óhajtjuk, hogy annak a nagy és nemes gondolatnak, hogy a szegény tüdőbetegeket a társadalomnak és a hazának meg kell menteni — nála senki odaadóbb, önfeláldozóbb harcosa nem volt.

Nem várt s körlelhetetlen ridegséggel bekövetkezett elmulása a békés idők legdiadalmasabb zászlója alatt a humanizmusért lelkesen küzdők táborában egy nagy értékű harcos kidőlését jelenti.

A szegény tüdőbetegek minden gondolatának és lelki gyötrődésének megértésével tevékenykedett az intézet megalapítása és hivatásának megfelelő gondos vezetése körül.

Lelke egész hevülésével az egész társadalmat sorompóba szerette volna toborzani. Ez irányú mélységes érzése már eddig is szép és maradandó sikereknek volt az eredményezője.

A tüdőbeteggondozó intézet ideális vezetőjét s a szegény tüdőbetegek meleg szívű megértőjüket és legnemesebb érző pártfogókat veszítették el.

Szakosztályunk elnöksége a hölgybizottsággal egyetértve gyászjelentést bocsátott ki s a ravatalra a szakosztály koszorút helyezett.

A gyászháznál a betegsége által akadályozott elnök megbízása folytán Tóth György dr. sz.-o. titkár tartott búcsúbeszédet.¹

A hölgybizottság a vezetőorvos emlékét azzal tisztelte meg, hogy Tariczky Ferenc dr. nevére alapot létesített.

E kis fa nőjön nagyra, hogy a női lelkesedés nemes gyümölcseként legyen sokaknak hasznára.

Szakosztályunk elnöksége az elhunyt vezetőorvos szüleihez az érdemek kiemelésével részvétíratot is intézett s úgy ezt, mint szakosztályunknak összes tevékenységét a szülők hálás érzéssel fogadták s hozzáunk intézett levelükben meleg köszönetüknek adtak kifejezést (94/1914.).

A vezetőorvos elhunytával és a katonai behívás folytán a dispensaire személyzetében nagy változás állott elő.

¹ Az Újság 1914 évi dec. hó 18-án megjelent 314. száma is megemlékezik erről. Tariczky dr. érdemeit az Újság 312/914 sz. Weiss (Pogány) Elza hölgybizottsági jegyző méltatta meleg hangon írt nekrolójában.

A dispensaire-bizottság 1914. december 28-án tartott ülésében foglalkozott a kérdéssel.

A vezetőorvost elnökünk Dávid Zsigmond dr. gyakorló-orvossal helyettesítette.

A II-od orvosi állásra Balogh István dr. végzett s gyakorlaton levő orvost alkalmazta.

A gyakornoki állásban Márton Janka III. éves orvostanövendék maradt, akit a sz.-o. elnöke 1914 év végétől kezdődően gondozónőnek is kinevezett.

A személyzeti ügyek 1915 január 1-től kezdve e szerint normálisak voltak.

Dávid dr. azonban 1915 II. 28-án megbízatásáról lemondott s így az intézet vezetése Balogh dr. II-od orvosra volt bízandó (43/915 sz.).

Az intézet vagyoni állagát elnöki megbízás folytán Tóth György dr. sz.-o. titkár vette át s erről a dispensaire-bizottság ülésén beszámolt. A jelenlegi vezetőorvos az intézet leltári állagát a felfektetve levő 1914 évi leltár szerint vette át.

A munkásbiztosító pénztárral kötött szerződés a háborús helyzet folytán 1914 augusztus kezdetén megszűnt.

A tüdőbeteggondozó intézet működése most már megint csak az állami és városi segélyre támaszkodhatik.

A városi 3000 K évi segélyből 1914. év végén 1000 K a helyi segítőhivatalnak utaltatott át, amely a tüdőbeteggondozó betegeit élelmi szerekkel látta el 1915 év közepéig.

Az intézet jövedelmei a háborús helyzet folytán redukálódtak.

Az államsegély marad továbbra is	5000 K
A városi segély marad	3000 "
A megyei segély	200 "
Összesen	8200 K

A pénzintézetek adományai nem az intézet pénztárába, hanem a dispensaire-bizottság pénztárába folytak be.

Erről a kölgybizottság fog beszámolni.

Az intézet jóltevői között szerepeltek az 1914/15 évben:

a) Richter Gedeon budapesti gyógyszerész, b) Marberger Gyula újpesti gyógyszerész, c) Egger Leó dr. és Egger J. gyógy-

szerész, vegyészeti gyárosok, *d)* Bartha Endre dr. budapesti vegyészgyáros, *e)* Wander dr. budapesti vegyészgyáros.

A szakosztály a küldeményekért hálás köszönetét nyilvánítja.

Az intézet élelemszállítói közül az 1914/15 évben csak özv. Polgári Istvánné maradt meg, mivel a többi élelmiszer helyett a segítőhivatal nyújtott természetbeni segítyt.

A betegek kezelésénél az eddigi rendszernek megfelelően kettős irányban nyilvánul a gondoskodás:

a) gyógyszerkezelésben és *b)* specifikus kezelésben.

A fertőtlenítés ez évben normálisan megtörtént.

A beteglátogatást a dispensaire-hölgybizottság lelkes tagjai végezték a gondozónő működésével kapcsolatban.

Az 1914 évi június hónapban rendszeresített gondozónő is megkezdte a látogatásokat, de állását az év vége előtt elhagyta.

A hölgybizottság a szakosztály minden dicséretére érdemes munkát végzett.

Az intézet működésének zavartalanságát a személyzet állandósága biztosíthatja a legjobban. Sajnos, a személyi változások nagyon gyakoriak s ez az egyenletes munkásságra zavarólag hat.

Az egyes személyzeti változásokat az orvosi jelentés tünteti fel részletesen.

Az intézet belső működésében jelentkező munkakörök:

a) betegkezelés, *b)* laborátoriumi tevékenység és *c)* irodai munka.

Az intézet eme belső adminisztrációja annyira sajátos jelenség, hogy ezt valósággal egyéniessé kell tenni, ha sikert akar valaki felmutatni. Tariczky Ferenc dr. vezetőorvos a tüdőbeteggondozó célját teljesen átértette s az átértett célnak szolgálatába tudott állítani minden lehető tevékenységet.

Kimutatás a tüdőbeteggondozó intézet (1914 VII./1—915 VI./30.) 1914/15 évi működéséről. Új jelentkező volt 145, helybeli 127, vidéki 18. Ismét jelentkezett 2942. összes betegforgalom 3087. Köpetvizsgálat: pozitív 23, negatív 77, kétséges 8, köpetet nem hozott 48. Tbc. nyílt 50, tbc. zárt 51, tbc. I. 67, II. 36, III. 17, nem tbc. 13. Fizikális vizsgálatra nem jelent meg 19. Családi vizsgálat volt 8.

Specifikus, oltásos kezelésben részesült 27 beteg 88 rendelési napon 265 oltással. Gyógyszersegélyezésben részesült 579 beteg 775 esetben. Az eszközölt köpetvizsgálatok száma 159, az eszközölt vizeletvizsgálatok száma 161. Fertőtlenítő szer adatott 1412 esetben, hatósági fertőtlenítés 89 esetben. Az orsz. betegápolási alap terhére történt rendelések száma 2051. Természetben segélyezettettek száma 275, természetben kiosztott segélyutalványok száma 679. Kiosztott 3971 liter tej, 534 adag hús, 89 kg. zsírszalonna, 572 kg. kenyér, 86 kg. liszt, 75 kg. rizs, 29 kg. bab, 18 kg. lenese, 52 adag cukor, 18 adag túró, 24 kg. dara, 36 adag sajt, 12 adag tarhonya, 12 adag borsó, 675 kg. burgonya, 330 ebéd, lakbérutalvány-szám 51, fűtőutalvány-szám 25, az összes kiosztott segély tehát 679.

Ezekbe beleértendők a segítő-bizottsághoz adott utalványok száma is.

Első anketűri látogatás 154, ismételt 256, összesen 410 esetben. Ezek közül szociális viszonyok 44 esetben jöke, 113 esetben türethetők és 253 esetben rosszak.

1915/1916. év. Mikor a most dúló világháború csatazaja elül és a béke majd megnyugvást hoz az emberiség, a társadalom lelkébe, akkor fog felharsanni a mi harei harsonánk esatába szólítva a társadalom munkás tagjait a legnagyobb ellenség, a tuberkulózis ellen. Amint szent kötelessége a haza minden gyermekének hareba szállani, ha a határainkon az ellenség javainkra, jólétünkre, szabadságunkra tör, éppen olyan kötelessége az ország minden egyes tagjának a tőle telhető módon megtennie mindent a legkönnyörtelenebb, legalattomosabb ellenséggel szemben, mely országunkban hatalmasan pusztít, nem kímélve apát, anyát, gyermeket. Fel kell, hogy vegyük a hareot ezen belső ellenséggel szemben és meg kell, hogy hozunk minden áldozatot e cél érdekében, mert ijesztő rémként áll előttünk a statisztika száraz, de annál többet mondó adata, mely szerint országunkban az elhaltak legnagyobb százaléka mind a tuberkulózis áldozata.

Meg van adva az irány és a mód, hogyan küzdjünk ellene, csak tegyük olyan fontossá a kérdést, mint amilyen valóban és világosítsuk fel mindazokat a dologról, kik eddig tanács és segítség nélkül állottak, hogy a küzdelmet mindnyájan felvehessük.

Intézeiünk feladata és célja ez. E cél érdekében dolgozunk,

fáradunk és mi is várva-várjuk a béke nyugodt, csendes szakát, hogy munkálkodásunkat kiterjeszthessük mentől szélesebb körökre, felszólítva a betegeket jelentkezésre, szakszerű ellátás és gyógyítás igénybevételére; az egészségeseket pedig kérve a gyengébbek, betegek támogatására.

Az 1915/16-ik év keretében az intézet „Dispensaire Bizottsága” és a „Dispensaire Hölgybizottsága” külön-külön és együttesen az intézet munkakörének kibővítésével és fokozásával több ízben foglalkoztak és elhatározták, hogy a legmészebbmenő lépéseket fogják megtenni a küzdelem érdekében.

Egyébként ez év is a háború hatásainak szomorú jegyében folyt le. A jótekonyság gyakorlása a momentán szükségletek kielégítéséhez igazodott. A nagy háborús feladat megvalósítása az alkalmas erőket lekötötte s így a polgári társadalom békés időben keletkezett jótekonny intézményei csak nehézségekkel oldhatják meg feladatukat.

A Tüdőbeteggondozó Intézet is folyton küzdött a vezetőorvosi állás betöltésének kérdésével s ezzel kapcsolatban más kérdésekkel is.

A hölgybizottság elnöke, br. Bornemissza Elemérné, a háború kitörése után a Vörös-Kereszt feladatainak nemes munkáját vállalta s így ez a bizottság az itthonmaradt elnöktársak buzgó tevékenységére volt utalva.

Itt örömmel jegyezzük fel, hogy a hölgybizottság elnökét a királyi kegy az „Erzsébetrend”-del tüntette ki.¹

A vezetőorvos személyi kérdése miatt a gondozónő állása is 1914 vége óta betöltetlen maradt.

A személyi kérdések keretében a szakosztály elnöksége szükségesnek találta, hogy a Tüdőbeteggondozó Intézet és a hölgybizottság titkári teendőinek ellátására egy lelkes és az ügy iránt érzékkel bíró munkást nyerjen meg.

Gondos utánjárás mellett szerencsések voltunk erre a tisztségre Szobonya Béla dr. kir. tszéki bírót megnyerni.²

A dispensaire-bizottság orvosi tagjainak kiegészítését is

¹ Sz. o. elnökség üdvözlő írata 84/915. szám alatt.

² Az 1916 VII. 3-án tartott választmányi ülésen megválasztva. (113/1916 szám.)

szükségesnek láttuk. Török Imre dr. gyakorló orvos, városi tb. főorvosi szerencsések voltunk az ügy szolgálatának megnyerni.

E téren már tevékeny munkatársat találtunk a főorvos úr személyében. (Iz. VII. k. 80. l.)

Tettekkel is igazolta célunk támogatását. Farkas Lajos sz. o. elnökünkhöz intézett kérvényében elmondja, hogy az 1908 évi kezdeményező munkássága fel nem sorolható okok miatt nem vezetett akkor sikerre. Az akkor begyűlt pénzt a szakosztályunk által létesített és vezetett Tüdőbeteggondozónak juttatta.

Szakosztályunk elnöksége a politikai hatóságok szabályszerű határozatainak kieszközlése után a Török Imre orvostól átvett 300 K 02 fillérről kiállított betéti könyvet beváltotta a kamatokkal együtt 360 K 31 fillért a Tüdőbeteggondozó Intézet javára bevételéztette.¹

Ugyancsak ezúton jutott pénztárunkba May Emilia állami tanítónő-képző intézeti tanítónőnek a város házipénztárába még 1908 évben befizetett 10 koronája is.

A kegyes célú adományok mindig megtalálják méltó útjokat.

A dispensaire-bizottság és a hölgybizottság nagy fontosságú feladatnak tekintették a belügyminiszterium 54593/916 sz. alatt kiadott rendeletében foglaltak megvalósíthatását: a katonaságtól elbocsátandó tüdőbetegek társadalmi gondozását.

A szakosztály a maga részéről az életviszonyok közvetlen ismerőjének, a társadalmi akciók éles szemű értékelőjének: Sándor János belügyminiszter úrnak mélyen járó gondolatát látja megnyilatkozni abban, hogy a kormány csak a nagyobb tevékenységre és áldozatok kifejtésére képes helyi akciókat támogatja. Ami felfogásunk szerint ez az irányzat oda vezet, hogy a kormány támogatása erős gőepontokat fog létrehozni.

Ezzel kapcsolatban a hölgybizottság tagjai a kormány által tervezett népszanatoriumok ügyéről is értesülést szerez-

¹ Szakosztályi iratok: 89/915, 83/916, 121/916. Kolozsvár város iratai: 770/908. eln., 6919/916. tan., 11257/916. tan. szám. Belügyminiszterium: 72737/916. sz.

vén, ismételtlen kifejezésre juttatták, hogy a szakosztály hasson oda, hogy egy ily népszanatorium Kolozsvárt épüljön fel s ez a tüdőbeteggondozóval szoros kapcsolatba hozassék.

Az 54593/916 b. ü. min. rendelet szellemé értelmében a „Tuberkulózis elleni küzdelem“ kormánybiztosa is leíratot intézett hozzánk, amelyben a felülvizsgálat útján elbocsátandó tüdőbeteg katonák mikénti gondozására hívta fel figyelmünket. (Tárgyalva 1916 III. 27-én; szám 70.916.)

A hölgybizottság felvetette a gyermekvédelem hatékonyabb gyakorlását is.

A jogi szakosztály elnöksége ilyen sok irányú s lényegében helyes eszme megvalósításánál elsősorban a *lehetőség gondolatával és az anyagi kérdésekkel foglalkozott.*

Müller br. kormánybiztos leíratára a szakosztály elnöksége 63/916 szám alatt 1916 IV. 4-én megtette volt jelentését, de érdemlegesen az 1916 V. 9-én tartott együttes ülés határozatához képest fejtette ki álláspontját. E szerint a tüdőbeteggondozó intézet működésének hatékonyabbá tétele céljából tevékenységi körét kiterjesztendőnek találta:

a szuperarbitráls útján a katonaság kötelékéből elbocsátandó ambuláns tüdőbetegek és ezek otthonának gondozására; a tüdőbeteg családok gyermekeinek megóvására.

Ennek megvalósítására napközi pihenő- és tüdőbetegotthon létesítését szükségesnek találja.

A tüdőbeteg családok gyermekeinek fokozott gondozása céljából a hölgybizottságban szűkebb bizottságot alakít.

Ennek a szűkebb bizottságnak elnökéül br. Rotenthal Henrikné önméltóságát kérte fel.

Ez akció támogatására felkérte báró ifj. Wesselényi Miklósné önméltósága is.

Az elhhez szükséges pénzösszeg előteremtése céljából elhatározta, hogy felír a belügyminiszteriumhoz és gyűjtőakciót indít.

Eme határozatok alapján a szakosztály elnöksége 93/916 szám alatt jelentését Müller br. kormánybiztoshoz előterjesztette és kérte, hogy a jelzett célra a központban leginkább ismert pénzforrásból a szükséges összeget bocsássa rendelkezésünkre. (1916 V. 10.)

Müller br. kormánybiztos 1916. V. 27-én 329/910 szám alatt (107/916) a mindenre kiterjedő mintaszerű szervezésért hálás köszönétét nyilvánította és kérte, hogy az okvetellen szükséges költségek fedezetére részletes jelentést tegyünk.

Ennek előkészítése után a dispensaire-bizottság 1916. VII/7-én tartott ülésében foglalkozott a kérdéssel és a 329/916 sz. leíratra 124,916 szám alatt tette meg részletes jelentését, amelyben 40 személy után számítva 38,900 K segélyt kért.¹

Ebben arra az elvi álláspontra helyezkedett, hogy: *egy modern berendezésű népszanatorium ambulatóriummal összekötve a céljuk leginkább megfelelne ugyan, de a dispensairek célja és feladata a kórházi és szanatoriumi kezelést megelőző, vagy ily kezelés után következő harmadik tagozatú intézményként küzdeni a tüdőbetegség ellen.*²

A 124/916 sz. jelentésünkkel egyidejűleg a hölgybizottság elnöksége külön és közvetlenül fordult Klebelsberg Kunó gróf, a rokkantügyi hivatal alelnökéhez, különösen a gyermekvédelem támogatása céljából.

Müller Kálmán br. kormánybiztos 1916. IX. 27-én 793 sz. alatt ezt a kérvényt visszaküldötte a szakosztály elnökéhez azzal, hogy ezt Klebelsberg gróf tette át valószínűleg azért, mert nem kizárólag rokkantügyről van szó.

Egyben a szakosztály elnökségének megfelelő direktívákat adott abban az irányban, hogy a *napközi-pihenő- és tüdőbeteg-*

¹ Egy személyre esnék 2 K 60 f.

² Nagyon érdekesek és tanulságosak a Korányi Frigyes memorandumához készített statisztikai adatok és szakszerű számítások. Ezekből a kisebb intézetekre vonatkozó számítások végső tételei:

I. a) 80 ágyas berendezés 262,590-27 K.

b) Évi üzemköltség „ 155,542-70 „

c) Egy betegre „ 5-32 „

II. a) 100 ágyas berendezés { 262,032-21 } 382,032-21 K.
120,000-—

b) Évi üzemköltség „ 191,785-96 „

c) Egy betegre „ 5-25 „

Terv készült a *sík földi* és a *tátrai szanatóriumokról* külön.

A tátrai és a sík földi szanatóriumok 500, 800 és 1000 ágyas nagyságra voltak tervezve.

Természetesen a döntés és megvalósítás a kormányhatóságtól függ.

otthon részére — épúgy, mint a Tüdőbeteggondozó-Intézet részére — az államsegély a belügyminisztériumhoz intézendő újabb beadványban szorgalmazandó.

A költségbizottság kérvénye az adott direktívának megfelelően elkészült és a már jelzett számítások eredményében mutatkozó 38.900 K összeg alapul vételével kellő időben felterjesztetett.

A további fejleményekről az 1916/17 évi jelentés keretében fogunk beszámolni.¹

Ezek után a „Tüdőbeteggondozó-Intézet” *belső* tevékenységéről a következőkben számolhatunk be:²

Betegforgalom. A betegforgalmunk csökkenésének okait szemlélve örvendve kell megállapítani, hogy jöllehet ezen okok még most is fennállanak (katonai behívások, otthonában egyedül, társ nélkül maradt anya stb.), mégis intézetünk betegforgalmában az év második felében növekedés mutatkozott. Amíg az év első felében az új betegek száma 36 volt, addig a II-ik félévben 67 új beteget számlálunk. Tehát majdnem a kétszeresére emelkedett a szám.

Az újonnan jelentkezők a következőképen oszlottak meg hónapok szerint:

1915 júliusban 8, augusztusban 10, szeptemberben 6, októberben 8, novemberben 2, decemberben 2.

1916 januárban 6, februárban 7, márciusban 13, áprilisban 8, májusban 18, júniusban 15, összesen 103.

Ismételten jelentkezők hónapok szerint a következő arányban fordultak meg intézetünkben:

1915 júliusban 89, augusztusban 175, szeptemberben 119, októberben 132, novemberben 142, decemberben 97.

1916 januárban 104, februárban 154, márciusban 97, áprilisban 100, májusban 145, júniusban 115, összesen 1462.

Az összes betegforgalom havonként feltüntetve a következő:

1915 júliusban 97, augusztusban 185, szeptemberben 125, októberben 140, novemberben 144, decemberben 99.

¹ Figyelem lesz fordítandó a gyógyíthatatlan tüdőbetegek érdekében Apáthy István dr. által kezdeményezett s a város által megvalósítandó akcióra. (Ujság. 1916 XII. 17. 302. sz.)

² Ezek az adatok a vezető-orvos jelentéséből vannak vőve.

1916 januárban 110, februárban 161, márciusban 110, áprilisban 108, májusban 163, júniusban 130, összesen 1565.

Ezek közül legforgalmasabb volt az 1916 év május hónapja, mikor is 18 új beteg és 145 régi beteg kereste fel az intézetet.

1915 november 2-a pedig a napok között a legforgalmasabb, ugyanis ezen a napon 32 beteg kereste fel az intézetet.

Államsegély. A nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter úr az intézet fenntartására az 1915/16 költségvetési évi államsegély II. részletét (1916 január—június hónapokra) 2500 K-át 1916 évi április hó 28-án kiutalni méltóztatott az 50.700/1916 VII—a. számú rendeletével.

Megyei segély. Kolozsmegye alispánja 1915 december 27-én a Tüdőbeteggondozó Intézet részére 200, azaz kettőszáz K-át az Erdélyi Bankba befizetett.

Adományok. 1916 február 18-án az Erdélyrészi Magyar Jelzáloghitelbank a dispensaire részére 25 K, azaz huszonöt korona adományt juttatott.

Krasznai Rezső és neje Budapestről a tüdőbeteggondozó intézetnek Lendvay Piroska úrleány elhalálózása alkalmával 50, azaz ötven korona adományt küldött 1916. február 19-én.

Fogadják nagylelkű adományaikért hálás köszönetünket.

A részletes elszámolást a pénztári főkönyv tünteti fel hivatalos kivonatban.

Az intézet *személyzetében* változások ez év alatt nem fordultak elő, ami egyébként az intézet vezetésénél fontos körülmény. Az intézet működésének szükségszerű fejlesztése következtében a tüdőbetegség elleni küzdelem vezetésével Blumenfeld Sándor dr. kolozsvári gyakorló orvos úr bízott meg a Szakosztály által, amely megbízatás az ezidei vezető-orvos működési körében változást nem vont maga után, hanem a munka végzését Blumenfeld Sándor dr. és Balogh István dr. egymás közt felosztják.¹

A munkaerők szaporítása már csak azért is szükségesnek mutatkozott, hogy az idővel hazaözoñlő és intézetünket, mint betegek felkereső katonák ellátását a lényegében és tömegében megszorodott munka meg ne akadályozza.

¹ Blumenfeld dr. katonai szolgálatban áll és Kolozsvárról elvezényeltetett.

Az intézet jötevői. Az év folyamán idős. Taritzky Ferencz úrtól kaptunk körülbelül 200 darab „Novocel” és „Novocol Calcium” nevű gyógyszerkészítményt betegeink között való szétosztás céljából. Fogadja adományáért ezen úton is hálás köszönetünk nyilvánítását.

Ezenkívül Marberger Gyula újpesti gyógyszerész úr adományozott 5 postacsomag különböző maláta gyógyszeres készítményt betegeinknek, valamint a Chinoin budapesti vegyi és gyógyszer részvénytársaság küldött 5 üveg Sulfotint és egy doboz Arsotonin készítményt.

Fogadják adakozásaikért köszönetünket.

Abbeli fáradozásunk, hogy ismételt küldeményeket kapjunk, eredménytelen maradt.

Természetbeni segélyek. Betegeink természetbeni segélyezéséhez többen és több ízben járultak hozzá. Ezen adományok a hölgybizottsághoz folytak be és pontos elszámolást a hölgybizottság ad.

Tekintve, hogy minden élelmi cikk ára tetemesen felszökött, az 1915/16 évben pedig a „Háború Tartamára Alakított Segítő Bizottság” a neki átutalt 1000 korona fejében már nem volt köteles segélyezni betegeinket, vagyis ismét a régi segélyezési módhoz kellett folyamodnunk, kénytelenek voltunk a fősúlyt a tejsegélyre helyezni és a régebben adott fűszer, cukor, hús és kenyér segélyeket beszüntetni.

A természetbeni segélyezésről a következőkben adhatunk számot:

Havonként átlag 15 beteg részesül segélyezésben. Előnyben részesülnek a gyermekes családok és legfőképpen a súlyos és nagyon szegény betegek. Állandó segélyeket nem nyújtunk, úgy, hogy a segélyezésben elvünk az, minél több szenvedő embertársunkon segíteni és nemcsak kiválasztottakat gyámolítani. Minden hónap 1-én és 16-án osztjuk ki a segélyutalványokat és ugyanekkor legújabban rendszerbe vettük azt, hogy az intézet által segélyezettnek névsorát a kolozsvári egyéb jótékony intézeteknek is megküldjük, hogy viszont ők is tudassák velünk azoknak a névsorát, kiket segélyeztek, hogy ily módon ellenőrizni lehessen, ki mennyiben és hol részesül segélyben.

E rendszer pontos keresztülvitele a segélyezés kérdésében nagyon üdvös és kívánatos volna. Reméljük hogy a kolozsvári egyéb jótékony intézmények nem fogják figyelmen kívül hagyni kezdeményezésünket és névsoraikat ők is pontosan közölni fogják velünk. A segélyezés kérdésében több ízben kéréssel fordultunk a hölgybizottság tagjaihoz, hogy esetleges természetbeni segélyek mielőkségére nézve tanácsal szolgáljanak, de a mostani drágaság mellett segélyeink különböző élelmi cikkeköl össze nem állíthatók, úgy, hogy amint már előzőleg jelentettem, tejsegély utalványozását véltük a legjobbnak az élelmi cikkek közül. Adakozás útján befolyt egynémely termék, továbbá ruhanemű és intézetünk által fizetett lakbérsegélyek voltak még azok, melyek segélyezési adatainkban szerepelnek.

Segélyeztünk 379 esetben és pedig:

kiosztottunk 4396 liter tejet	299 utalványon.
37 adag babot	37 „
4 „ hagymát	4 „

Fizettünk 27 esetben 4 K lakbérsegélyt, közvetlen a házigazda kezéhez, összesen 108 K-át. 2 betegünk pedig ruhasegélyben részesült.

Intézetünk a segélyezésnek több betegre való kiterjesztését feladatául tűzte ki, de mivel jelenlegi anyagi helyzetünk ezt kivinni nem engedí, természetesen ezen igyekezetünk egyelőre meg nem valósítható. Jelentékenyen érezzük a háború súlyát e téren mi is, mire csak egyetlen példa épen a legfontosabb segélyünk, a tej, melynek az ára literenként szinte a háromszorosára emelkedett, úgy, hogy a most kiosztott 4396 liter tej árában béke idei árak mellett épen 12000 liter tejet oszthattunk volna ki és ekkor bizonyára több betegünk is részesülhetett volna segélyben. Mindenesetre háború után a mi helyzetünk is javul e téren és segélyezéseink kibővítését ekkor majd keresztül is vihetjük. Ezek voltak azok, melyekben az 1915/16 évi segélyezéseinkről beszámolhatam.

Gyógyszersegélyek. Az Országos Betegápolási Alap terhére történt rendelések száma ez évben 1031. Ez a szám a

múlt évben 2051 volt, tehát a jelen évben majdnem a fele és az évi betegforgalmunkhoz képest soknak nem mondható. Ezen kívül kiosztottuk az intézet részére küldött gyógyszeradományokat is, habár csak részben, mert még készlet van belőle és így azon betegeink száma, kik gyógyszersegélyben részesültek, elég tekintélyes. Összesen 1270 esetben történt gyógyszersegélyezés.

Kezelés. Kezelésünkben változás nem történt.

Fertőtlenítés. A tuberkulózis fertőző voltát minden egyes esetben feltárjuk és a fertőzés elkerülése szempontjából betegeinket az egészségesekkel szemben kioktatjuk, érintve a családot, hozzátartozókat és az egész társadalom érdekeit és épségét. Ezen évben 468 esetben osztottunk ki megfelelő fertőtlenítő szert.

Hatósági fertőtlenítés. A lakások fertőtlenítésére is nagy súlyt és gondot helyezünk, az intézet beteglátogatójának jelentése alapján kérésünkre minden hónapban előzékeny készséggel végezteti városunk főorvosa: Scheitz Vilmos dr. úr az általunk megjelölt betegek lakásain a hatósági fertőtlenítést. Az elmúlt évben 24 esetben történt hatósági fertőtlenítés.

Beteglátogatások. Az intézetünkben felvett betegek látogatását az intézet díjazott gyakornoka végzi, ki jelentéseit havonként, sürgős esetekben alkalmakkint a vezető orvosnak megteszi. Hölgybizottságunk néhány fáradhatatlan tagja volt még segítségünkre ezen évben is, kik fogadják elismerésünk és hálás köszönetünk kifejezését. Betegeinket úgyszólván havonként látogatjuk, ami tekintettel betegeink létszámára, nem kis feladat. Azonban a beteglátogatások fontossága követeli, hogy ezen a téren is megtegyünk mindent, mi a cél elérésére szükséges. Az 1915/16. évben eszközölt beteglátogatások száma, amelyeket az intézet gyakornoka végzett, 404, tehát nem számítva ide a hölgybizottság tagjai által végzett beteglátogatásokat, az első és ismételt beteglátogatásokból tevődik össze ezen szám.

Családi vizsgálat. Összesen 14 esetben végeztünk családi vizsgálatot.

Laboratoriumi tevékenység. A labororiumi vizsgálatok legfőbbike, a betegek köpetének és vizeletének vizsgálata, melyet

ez évben sem hanyagoltunk el; minden egyes esetben felszólítottuk betegeinket köpetük és vizeletük elhozására megvizsgálás céljából. 119 köpet és 107 vizeletvizsgálatot végeztünk. Köpetet nem hozott 26 beteg.

Irodai ügyforgalmunk a rendes naplóink vezetése mellett 49 levelezési könyvi és 53 iktatókönyvi számot tüntet fel.

Rendelő és hivatalos óráink a régiék maradtak.

Intézetünk második „háberús” éve volt az 1915/16-ik év s örömmel mondhatjuk el, hogy munkálkodásunk még most is kitartóan, szakadatlanul folyik és reményt és erőt önt lelkeinkbe az a tudat, hogy az emberiségre áldásthozó béke már nem késhe soká. A béke nyugodt, csendes időiben a mi küzdelmünk minden fáradtsága mellett is könnyebb.

Összesített kimutatás az intézet 1915/16 évi működéséről. Új jelentkező volt helybeli 86, vidéki 17, összesen 103. Ismét jelentkezett 1462, összes betegforgalom 1565. Köpetvizsgálat: pozitív 16, negatív 55, kétséges 3, köpetet nem hozott 26. Tbc. nyílt 22, tbc. zárt 69. Tbc. I. fokú 54, II. fokú 29, III. fokú 10. Nem tbc. 0. Fizikális vizsgálatra nem jelent meg 10. Családi vizsgálat volt 14. Gyógyszersegélyezésben részesült 1170 beteg 1270 esetben. Az eszközölt köpetvizsgálatok száma 119. Az eszközölt vizeletvizsgálatok száma 107. Fertőtlenítő szer adását 468 esetben. Hatósági fertőtlenítést 24 esetben eszközöltünk. Az Országos Betegápolási Alap terhére történt rendelések száma 1031. Természetbeni segélyezettek száma 367. Természetben kiosztott segélyutalványok száma 340. Kiosztatott 4396 liter tej, 37 adag bab, 4 adag hagyma, 2 esetben ruhanyemű és 27 esetben 4 K lakbérsegély.

Első ankettóri látogatás volt 115, ismételt ankettóri látogatás volt 299. Ezek közül 51 esetben jó, 182 esetben tűrhető és 171 esetben rossz szociális viszonyok találtattak.

A Hölgybizottság tevékenysége. A hölgybizottságnak az intézet támogatására irányuló tevékenysége általánosságban a pénzbeli jövedelem fokozására, természetbeni adományok gyűjtésére és kiosztására s a betegek látogatására terjed ki.¹

¹ Az 1914 VI. 30-ig való tevékenység ismertetve a VII. kötet 96. s köv. lapján.

A gyűjtő akció a háború kiütése után szünetelt, mert minden társadalmi tevékenység a hadi érdekekkel kapcsolódott össze.

Az 1916 év tavasza a hölgybizottság munkásságának azonban új lendületet adott.

A hölgybizottság elnöki tanácsa igen élénken kezdett foglalkozni a lehető akciók megindításával s nevezetesen a Tüdőbeteggondozó Intézet célját szolgáló *állandó* jövedelmi források létesítésével.

A belügyminiszterium által kiadott s fennebb ismertetett 54.593/916 sz. rendelettel kapcsolatban a legkülönbözőbb ideák merültek fel: népszanatorium létesítése, napközi pihenő, tüdőbeteg-otthon berendezése; gyógytár szerzése és haszonbérbe adás útján való értékesítése, művirág készítés és értékesítése, nyúltenyésztés, gyógynövény gyűjtés stb. stb.¹

¹ A társadalmi akciók keretében a hatásköri kérdések iránt nálunk a kellő érzék még nincs teljesen kifejtődve. Az egyesületek közötti hátrányos versengéseket sok esetben arra vezethetjük vissza, hogy egymás célját és a célok elérésére szolgáló eszközöket nem helyesen fogják fel és nem tárgyilagosan értékelik.

Elnökségünk a népszanatoriumok és dispensaire-ek kérdését is szabatosan elhatárolta s Bethlen Ödön gróf főispánhoz írt levelében a körház gondolatát működési köréből kizártnak jelezte (1916 III. 27. ülés jkve.).

A népszanatoriumok kérdésében Korányi Frigyes 1916 IV. 11-én memorándumot szerkesztett s ebben a szegény tüdőbetegek érdekében létesítendő „Népszanatoriumok” kérdését önálló akcióként tárgyalja.

A dispensaire-ek kisegítő szerepéről így szól: „E munka eredményességéhez, organizált együttműködés kell. Ezen együttműködés kiegészítő intézményeket is követel; közülük a legfontosabbak a dispensaire-ek. Ezek válogatják ki a bentalando betegeket a fennjárók közül és otthonukból is ezek utalják be a helyi intézetekbe.

III történetik a hegyvidéki szanatoriumokban való betegek kiválogatása. Azután a dispensaire-ek gondoznak a szanatoriumból kikerült betegeket; védenék tanácsukkal, rendelkezéseikkel a hazaköltözött beteg családját a fertőzésnek vele járó veszedelemtől (5. l.).

Ezért a helyi szanatoriumokban, ha azok elhelyezése erre alkalmas, gondoskodni kell arról a néhány helyiségről, amely a dispensaire működéséhez szükséges”. (Népszanatoriumok a Tüdőbetegek részére. A rokkantügyi hivatal kiadása 1916. Budapest.).

E világos szétválasztás szükségszerű folyamánya annak, hogy a már létesített országos szervezet alapján a dispensaire-eket a tüdőbetegség elleni küzdelem országos kormánybiztosa Müller Kálmán br. szervezi és irányítja.

Ezeknek az akcióknak a részletei e jelentés keretén kívül esnek, de jóleső örömmel örökíthetjük meg évkönyvünkben azt a nagy szeretetet és gondosságot, amelyet a hölgybizottság tagjai a háború sok irányú elfoglaltsága mellett a Tüdőbeteg-gondozó Intézettel szemben tanúsítottak.

Az adományok sorában kiemelendő Benke Béláné úrnő nagyobb jelentőségű ajándéka, aki a Rákóczi-úton levő közös kertből öt illető $\frac{1}{4}$ részjuttalékot a dispensaire-nek adta, hogy a napközi pihenő esetleg ott állíttassék fel. Ez ingatlanjuttalék értéke mintegy 4000 K.

A gyűjtőakciók sorában valósággal szenzáció számba ment az 1916 VI. 10--12-ik napján rendezett rózsakiállítás és nép-ünnepély fényes eredménye. A tiszta jövedelem körülbelül 10.000 K-át eredményezett.

Ezt a nagyobb szabású ünnepélyt Peielle Róbertné hölgybizottsági alelnök rendezte.

Nem a konvencionális elismerés és köszönet formájában, hanem a legőszintőbb meggyőződéssel jegyezzük fel, hogy a háborús viszonyok közepette ilyen fényes eredményt csakis nagyszabású terv megvalósítása útján lehetett elérni. A terv és az ennek keresztülviteléhez megkívántató széleskörű szervezés a Peielle Róbertné érdeme.

A rendezés ünnepélyes keretében Kolozsvár egész társadalmát láttuk tevékenykedni.

A megnyitó beszédet Kolozsvár és Kolozsmegye nagytekintélyű főispánja: Bethlen Ödön gr. mondotta. Öméltósága egyéni és társadalmi súlyával a siker biztosítását jelentette.¹ De megnyitója is az alkalomszerűség és az ötletesség nemes megnyilvánulása volt. Gyönyörű megnyitó beszédének alap gondolata az volt, hogy a virág a gyermekkortól egész életünkön végigkísér a sirig.

A virágnak, az életkorok e leghűségesebb kísérőjének és különösen a női korok találó szimbolizálójának a legszebb jelen-

¹ A történeti hűség okából az 1916/17 évi jelentésben fogunk beszámolni a tüdőbeteggondozó érdekében 1916 VII. 1. után végzett közbenjárásáról és a háborús társadalmi nehéz feladatok megoldása körül kifejtett elévülhetetlen érdemeit méltányló kitüntetéséről.

tósége akkor lesz, mikor a világháborúból diadallal, győztesen visszatérő katonáinkra fogjuk szórni.

A megnyitó mély hatást és őszinte tetszést váltott ki.

A szociális követelmények iránt teljesen és helyes irányban fejlett érzékkel bírós a szociális vonatkozású akciókra közvetlen tevékenységgel kész főispán úr azonban nem csupán ez ünnepélyes aktussal támogatta a sikert, hanem az ünnepség mindhárom napján megjelent és a főispánné öméltségének nagy társaságával együtt bőkezűen gyarapította a jövedelmet is.

A főispán úr eme nemes eszelekedete a tüdőbetegség elleni küzdelem nagy munkáját hathatósan támogatta, amihez hozzájárult az a későbbi jóindulatú támogatása is, amelyet a tüdőbetegség elleni küzdelem kormánybiztosának: Müller Kálmán br.-nak a Kolozsmegye területén szervezendő akció tárgyában intézett felkérésére kifejtett.

Az ünnepélyes megnyitáson Farkas Lajos dr. sz.-o. elnökünk nagyszabású és szép beszéde volt az erkölcsi siker másik nagy tényezője. Ez alkalommal is nemes hevülettől áthatott s gondolatokban gazdag szép beszéde nem tévesztette el a kívánt hatást. A tüdőbetegség elleni küzdelemnek olyan lelkes híve és apostola, hogyha Magyarországon legalább 12-en volnának a vezetők ilyen szellemtől áthatva, akkor a nagy problema gyakorlatilag meg volna oldva.

A siker biztosítására Kolozsvár mindig lelkes hölgytársaságának színe-javát láttuk a legodaadóbb és napokig tartó munkában.

Ez alkalommal valóban lehetetlenség volna névszerint felsorolni az úrhölgyek és úrlányok háborús méretű rendezőbizottságát.

A jól végzett altruisztikus munka sikere legyen mindenkinek névtelenül a legnyilvánosabb köszönet.

Szakosztályunk a hölgybizottság elnökségének a szegény tüdőbetegek haláljával tetőzve mond őszinte, elismerő köszönetet.

A kisebb gyűjtések eredménye, a pénzbeli adományokon kívül, a közbejött háború miatt természetesen csekély, de azért mégis vigasztalást, támogatást nyújtó.

Az 1913/14 év telén 130 esetben tápszer, fa és szappan-segély osztatott ki.

A ruha és fehérnemű segélyezések száma 78 volt.

Az 1914/15 telén a természetbeni segélyezést a már jelzett 1000 K átengedése ellenében, a helyi segítő bizottság végezte az intézet orvosa által kiállított utalványozás alapján.

Az 1915/16 év telén megint sikerült a begyűlt adományokból 25 esetben ruhasegélyt és 25 esetben élelmiszert kiosztani.

A természetbeni adományok kiosztása a hölgybizottság tagjainak közreműködésével a betegsegélyezési napokon történt.

Minden lépés, amelyet a hölgybizottság tagjai a dispensaire érdekében tettek, minden adomány, amellyel a tüdőbetegek nyomorán enyhítettek, fontos és nélkülözhetetlen volt egyesületünk szempontjából.

A hölgybizottság egyik legfontosabb feladata a betegeknek saját otthonukban való meglátogatása.

Az 1913 év november havától kezdődőleg 1914 VI. 31-ig 371 beteglátogatást végzett.

A beteglátogató bizottság tagjai lelkiismeretes pontossággal számoltak be a tapasztalataikról.

Az 1914/15 és 1915/16 év folyamán a beteglátogatás rendszeres végzése szünetelt, mert az önkéntes betegápolás és a háborús jótékonyság körüli tevékenység az erőket magukhoz vonták, de ezalatt az idő alatt is szórványosan történt beteglátogatás.

A hölgybizottság környezettanulmányának különös jelentősége a segélyezések körül van, mert a nők tudják a család vagyoni helyzetét a legaprólékosabban áttekinteni és a segélyosztásnál észleleteiket érvényesíteni.

A higiénikus szempontból szükséges beteglátogatásokat azonban a gyakornok végezte.

Itt találjuk helyénvalónak megemlékezni arról a hölgybizottsági tevékenységről, amelyet dr. Kovács Dezsőné indítványozott, rendezett és Kovács Ferencné önnagyságának támogatásával foganatosított.

Ez akció abban nyilvánult, hogy 1916 év pünkösdi vasár-

napja előtt (1916 VI. 11.) 5 hét vasárnapján délután a külváros iskolájában a külvárosi lakósságnak Konrádi Dániel dr. egy. m. tanár a tüdőbetegségről előadásokat tartott s a Tüdőbeteg-gondozó Intézet fevékenységét ismertette.

Célunk az volt, hogy az intézménnyel a külváros lakósságát megbarátkoztassuk és a lakósságot a védekezésre általánosabb keretekben kioktassuk. Ez az akció, amely üdvös és hasznos, époly eredményes is lett volna, ha a román betörés nem zavarta volna meg hazavárt katonáink érdekében előkészített munkásságunkat.

A hölgyeknek és az orvosnak szakosztályunk hálás köszönetét nyilvánítja s bizton reméli, hogy ezt az akciót meg fogják ismételni.

A dispensaire-bizottságnak 1916 III. 27-én tartott ülésén a Patronage titkára, Költő Gábor dr. vetette fel azt a gondolatot, hogy a beteglátogató hölgyek, amennyiben a Patronage hivatása körébe tartozó esettel találkozának, azt jelentsék be és viszont a Patronage környezettanulmányt végző hölgyei is készséggel fogják a tüdőbeteg környezetről a Gondozó Intézetet értesíteni.

Ebből a gondolatból kifejlesztve a dispensaire-bizottság elhatározta, hogy a hölgybizottság tagjait ily irányban fel fogja kérni.

Ezenfelül a dispensaire által segélyezett betegek névsorát havonta, vagy legalább évnegyedenként a Patronagezal és a kolozsvári jótékony egyesületekkel fogja közölni tájékoztatás céljából.

A Patronage arra is késznek nyilatkozott titkára útján, hogy a tüdőbeteg családok patronage-eseteiben a legnagyobb készséggel fogja a lehető anyagi támogatást is nyújtani.

Köszönet a megértő emberek nemes altruizmusának.

II.

A szakosztály vagyoni helyzete.

Az E. M. Egyesület jog- és társadalomtudományi szakosztálya az alapszabályok értelmében az összegyesület céljainak szolgálatában áll és kell, hogy álljon.

A jog- és társadalomtudományi szakosztály, mint az egyesület szerve, a címében foglalt tudományokat miveli, terjeszti és népszerűsíti.

A szakosztály céljaira szükséges anyagi eszközökről a szabályok értelmében az Erd. Múzeum-Egyesület gondoskodik.

Szakosztályunk, mint új alakulás, az egyesülettől céljainak megvalósítására évi 1500 K általányt kap.¹

Ezzel a esekély dotációval azonban széleskörű munkásságát nem tudná folytatni s ezokból az egyesület támogatása mellett a kulturalis célokat szolgáló egyéb forrásokat is kénytelen igénybe venni.

Az 1500 K dotáció lényegileg a tudományos előadások rendezésével és a felolvasások kiadásával járó költségek fedezésére szolgál. Ebből nyerne fedezetet részben a népszerű ismeretterjesztő előadások s hasonló akeiók költségei is.²

A „Néphivatal“ a földmívelésügyi kormány, a Tüdöbetegegondozó Intézet a belügyi kormány támogatásával fejtik ki áldásos társadalmi tevékenységüket. Ezek céljaira az egyesületi általányból egy fillér sem fordítható és nem is fordítottunk soha.

Ezek a szétválasztások eredményezik, hogy a jogi szakosztály minden egyes akeiójának *külön pénztári számlája* van és a bevételek és a kiadások szigorúan a külön számlák szerint eszközöltetnek.

Munkásságunk terjedelméhez képest aránylag semmitmondó adminisztrációs költséggel dolgozunk.

Személyi kiadásaink alig említésre méltók. A titkár csupán kiadásainak fedezetére kap esekély összeget. A szerkesztő kezdetől fogva nobile officiumként végzi szerkesztői munkáját. Csapán a Tüdöbetegegondozó Intézetnél és a Néphivatalnál

¹ A többi szakosztályok évi 2400 K általányt kapnak.

² A tudományos munkásságot kifejtő egyesületek emberei előtt ismert dolog, hogy a publikációk csak igen ritkán örvendenek olyan kelendőségnek, hogy a bevételek az írói honorarium és nyomdaköltség fedezésére elegendők legyenek. Szóval tiszta hasznót alig lehet elérni. A tudományos munkásság tehát áldozatok árán támogatandó. Szakosztályunk kiadványairól a könyvkereskedők még nem számoltak el. Eddig a Szent-István társulat küldött be 102 koronát az E. M. E. pénztárába.

vannak nagyobb személyi kiadásaink, de ezt a kifejtendő munka hivatalos jellege indokolja.

A szakosztály pénzügyi viszonyairól az 1915 évre készített költségvetés nyújt vázlatos áttekintést.

Az E. M.-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának költségvetése 1915. évre.¹

I. A szakosztály egyesületi átalánya.

Bevételek:	1. Mult évi maradvány	1194 K 53 f.
	2. Egyesületi évi átalány	1500 " — "
	Együtt	2694 K 53 f.
Kiadások:	1. Az 1913/14 és 1914/15 évi ciklus kiadványa	1200 " — f.
	2. Az előadók tiszteletdíjára	800 " — "
	3. Nyomatvány és meghívók	300 " — "
	4. Egyéb kiadások	394 " — "
	Összesen	2694 K — "

II. A szakosztály könyvkiadó segély-alapja. (Miniszeri segély.)

Bevételek:	1. Mult évi maradvány	1360 K — f.
	2. A háborús viszonyok dacára várható segély	1000 " — "
	Együtt	2360 K — "
Kiadások:	1. Munka törvénykönyvének kiadása	2000 " — f.
	2. Tiszteletdíjak	360 " — f.
	Összesen	2360 K — f.

III. Néphivatal számlája.

Bevételek:	1. Mult évi maradvány	1088 " 15 f.
	2. Remélhető államsegély	3000 " — f.
	Együtt	4088 K 15 "
Kiadások:	1. Házbér évi bére	560 " — "
	2. Telefon 1915 évre	84 " — "
	3. Hat tanácsadó tiszteletdíja	1800 " — "
	4. Díjnok, havi 20 K	240 " — "

¹ Pénztári maradvány csak azért mutatkozik, mert a háború miatt kiadványaink pontosan nem jelenhettek meg.

5. Takarítónő	120 K — f.
6. Nyomtatványok s apróbb kiadások	100 „ — „
Összesen	2904 K — f.
Esetleges maradvány	1184 „ 15 „

IV. Tüdőbeteggondozó.

Bevételek:	1. Állami segély	5000 „ — f.
	2. Városi segély	3000 „ — „
	3. Megyei segély	200 „ — „
	Együtt	8200 K — f.
Kiadások:	A) 1. Vezető orvos	1200 „ — „
	2. Másodorvos	720 „ — „
	3. Gyakornok és gondozónő	720 „ — „
	4. Szolga	480 „ — „
	5. Lakbér	1800 „ — „
	6. Pénztári apróbb tételek	280 „ — „
	Összesen	6200 K — f.
	B) Segélyekre	2000 „ — „
	Főösszeg	8200 K — f.
(C) A hölgybizottság gyűjtése teljesen a segélyezésre fordítható, amennyiben átutalás történik.		

V. Az ismeretterjesztő előadások számlája.

Bevételek:	1. Mult évi maradvány	170 K 82 f.
	2. Remélhető segély	100 „ — „
	Együtt	270 K 82 f.
Kiadás:	Az 1914/15 évi előadások	270 „ 82 „

VI. Kereskedők szabad iskolájának számlája.

Maradvány	5 K — f.
---------------------	----------

A költségvetés is a szakosztály különböző irányú tevékenységi körének megfelelően külön zárt számlák szerint készül, mert az egyes akeiök pénzforrásából átutalások nem eszközölhetők.

Így a tüdőbeteggondozó annyira sajátos céllal kapcsolódott bele a szakosztály működési körébe, hogy a Múzeum-Egyesület a saját céljánál fogva erre mit sem fordíthat. De viszont a tüdőbeteggondozó jövedelme is kizárólag a saját céljaira fordítható.

Ugyanígy van a néphivatal anyagi ügye is rendezve.

Az anyagi forrásokat az egyes számlák szerint a következőkben ismertetjük.

A *szakosztály egyesületi átalánya* a Múzeum Egyesület által a szakosztályoknak költségvetésileg megállapított dotációjaként áll a szakosztály rendelkezésére. (Lásd részletesen a VII. k. 18–19. l.) Ez évenként — 1911. év óta — 1500 K.

A szakosztályi kiadmányok is ebből az összegből kellene, hogy teljes fedezetet találjanak. Az átalány azonban, a szakosztály kiadmányainak terjedelmét és minőségét tekintve, kezdettől fogva elégtelennek bizonyult.

A szakosztály jövedelmét a tagok számának állandó emelkedése nem növelte, mert a tagok az E. M. E. részére fizetik a tagsági díjat. Ennek mintegy ellenértéke a dotáció. Más jövedelmi forrást sem volt módunkban igénybe venni.

Kitűzött feladatunk megvalósítását az erdélyi részekben a magyar kultúra szempontjából annyira nagy horderejűnek tekintettük, hogy a kultusz-kormány támogatásának az igénybevitelét is megengedhetőnek találtuk.

A helyzet őszinte feltárása és a legelső tervek megvalósítása által a kultusz-kormányt sikerült meggyőznünk arról, hogy támogatását nem fogja méltánylást nem érdemlő akcióra pazarolni s azóta a kultusz-kormány a segélyek megismétlésében nyilvánította munkásságunk iránt tanúsított elismerését. Az ekként időről-időre nyert segélyeket kezeljük: „*A szakosztály könyvkiadó segélyalapja*” számlán. Ezt az összeget a kiadmányok nyomdaköltségére és az előadók tiszteletdíjára fordítjuk.

A *néphivatal* költségeinek fedezését a földmívelésügyi minisztérium állandó évi segélye biztosítja.¹

A félévenként utalványozott $1500 + 1500 = 3000$ K. összegből nyernek fedezetet:

a) a dologi kiadások: a néphivatal helyiségeinek bére, fűtés, világítás, nyomtatványok stb.

b) Személyi kiadások; a szaktanácsadók tiszteletdíja, díj-nok havi díja stb.

¹ L. VII. k. 69–70. lap.

A „Tüdőbetegsgondozó Intézet” keletkezése a belügyi kormánynak a tüdőbetegség elleni küzdelmével hozható kapcsolatba s így az anyagi támogatást elsősorban a belügyi kormány nyújtotta. A belügyminiszterium az akció biztosítására évi 5000 K segélyt helyezett kilátásba. Kolozsvár szab. kir. város kezdetben 2000 K segélyt, később 3000 K állandó segélyt szavazott meg, mert ezt a társadalmi akciót a város érdekében állónak ismerte fel. (L. VII. kötet 84—92. l.)

Az intézet működését már kezdetben sem korlátozta volt a város területére s így a szomszédos falvakból bejáró betegek tekintettel Kolozsmegye is évi 200 K segélyt biztosított (L. VII. 93. l.).

Ezekből nyertek fedezetet a *dologi* és *személyi* kiadások, valamint a *segélyezések*.

A segélyezések hatékonyabbá tétele (társadalmi gyűjtés) és a társadalmi védekezés szervezése hívta életre a dispensaire-hölgybizottságot. Ez a bizottság végzi most a társadalmi adományok gyűjtését s ennek eredményét tünteti fel az 1916 VI. 30-iki állapot szerint a hölgybizottság külön pénztári főkönyve.

60/917 szám.

A dispensaire hölgybizottság gyűjtésének pénztári eredménye.

I. Általános gyűjtési alap.

1913. jan. 1.	Pénztári álladék betétben	2718 K — f.
„ febr. 25.	Magyar Bank adománya	100 „ — „
„ apr. 25.	Népbank részv.-társ. adománya	30 „ — „
„ jun. 24.	Sétatéri virágkiállítás tiszta jövedelme, melynek azonban $\frac{1}{2}$ része br. Rotenthal Henrikné által kezelt „Tüdőbetegsgondozó” gyermekvédelmi osztály” részére lesz kiadandó utalás után	8748 „ 56 „
„ „ 30.	Tőkésített betétkamat	74 „ 60 „
Álladék 1916. jun. 30-án		11.671 K 16 f.

II. Külön alapok.

1. Alapítványok:

1916. jan. 1-ig befizetve	1300 K — f.
Emnek eddigi betétkamatai	163 „ — „
Álladék 1916. jun. 30-án	1463 K — f.

2. Tüdőheteg-alap.

1916 jún. 1-ig befizetve	50 K — l.
Enek eddigi betétkamatai	2 „ 30 „
Álladók 1916 jún. 30-án	52 K 30 f.

3. Dr. Tariczky Ferenc-alap:

1916 jún. 1-ig befizetve	90 K — l.
apr. 25. Benke Béláné koszorú-megvált. (Nemes E.) . .	20 „ — „
Pondle Róbert 2-szer koszorú-megv.	50 „ — „
Vasváry Irma nyilvánt. gyűjtése	69 „ 74 „
Enek eddigi kamatai	7 „ 96 „
Álladók 1916 jún. 30-án	237 K 70 f.

E szerint 1916 VI. 30-áig a pénzügyűjtés pénztári teljes összege 13.424 K 16 l.

Ferenczy Gyula s. k., biz. pénztáros.

Az elv az, hogy a nagyobb összegű adományokat tőkésítjük s eme tőkék kamatait és a kisebb adományokat (100 K alól) fordítjuk a folyó segélyezésekre.

Az ismeretterjesztő előadások rendezésével (plakátok, meghívók stb.) felmerülő költségeket a szakosztályi átalányból fedezzük.

Az előadók tiszteletdíját az „Országos Szabadoktatási Tanács” utalványozza a fennálló szabályok alapján felterjesztett „Beszámoló” alapján.

A *Kereskedők Szabadiskolája* (VII. k. 60—61. lap) a szakosztály működési körének egyik igen jelentős irányát képezte.

Enek a kiadásait az 1913/14 évig a kultuszminiszterium utalványozta.

Azóta a kereskedelmi és kultuszminiszteriumok elvi álláspontja folytán ettől a segélytől elcsúszk.

A szakosztály meg fogja próbálni az érdekelt kereskedők, bankok és a kereskedelmi kamara támogatásával folytatni ezt a munkásságot, mert a világháború tanulságai még jobban megerősítették abban a felfogásában, hogy a kereskedők és kereskedelmi alkalmazottak továbbképzése az ország s nevezetesen ez országrész eminens érdeke.

Tüdőzi jutalmazási alap. A szakosztály kiterjedt működési

körének intézésénél a titkárnak olyan természetű kiadásai is merülnek fel, amelyeket számadásszerűleg s okmányoltan alig lehet elszámolni.

Az ügyrend 5. §. értelmében a szakosztály titkárának tiszteletdíj nem jár.

Gondoskodni kell tehát, hogy a titkárok jövőben ne legyenek kitéve annak, hogy szakosztályi különböző irányú tevékenységük közben a sajátjukból legyenek kénytelenek a közügynek áldozatokat hozni. Ez vezette a szakosztályt arra, hogy a lehető források igénybevételével a titkárok jutalmazására szakosztályi alapot létesítsen.

Erre a célra az első 100 (egyszáz) K összeget Róth Hugó dr. kolozsvári ügyvéd adta. Ebből és más hasonló adományokból gyűlt össze az első tételt képező 331 korona.

Báró Horváth Emil dr. dési ügyvéd a felolvasói tiszteletdíját szintén erre a célra adományozta.

Tóth György dr. szakosztályi titkár a VII. kötetben megjelent munkájának írói honoráriumából 200 K összeget juttatott az alap növelésére.

Papp József dr. kolozsvári ügyvédi kamarai elnök és szakosztályi alelnök, Bedő Sándor dr. marosvásárhelyi ügyvédi kamarai elnök és báró Horváth Emil dési ügyvéd, Zakariás János dr. brassói ügyvéd, szakosztályi tagok ígéretét bírjuk, hogy az alap növelésére rövid időn belül egyenként 200 K összeget be fognak fizetni.

A befolyí összegek egyelőre kamatozó tőkeként kezeltetnek és a kamatok addig nem fognak kiadatni, a míg a tőke legalább az 1000 koronát el nem éri.

Hyen különböző pénzügyi források szolgálnak a szakosztály tudományos és társadalmi tevékenységének a támogatására.

Ezek a bevételek és a legnagyobb fokú altruisztikus munkásság képesítették a szakosztályt eddigi tevékenységének a kifejtésére.

A jövedelem felhasználása az 1915/1916 költségvetési évben a következő pénztári főkönyvi kivonat által föltüntetett módon történt.

I. Jogi szakosztály átalány-számla.

		Tartozik	Követel
1915 július	1. Egyenleg	122 K 01 f.	
" "	16. Wenczel Irma . .	3 " 50 "	
1916 febr.	1. Cseh Zoltán . . .	10 " — "	
" "	29. Stief-számla . . .	166 " 75 "	
" április	24. Rohonyi Antal . .	8 " 40 "	
" "	24. Pál Dénes	17 " 40 "	
" június	1. Ajtai-számla . . .	219 " 81 "	
" "	1. Turós András . . .	12 " — "	
" "	1. Dr. Tóth Gy. . . .	57 " 09 "	
" "	1. Br. Horváth E. . .	50 " — "	
" "	1. Dr. Kiss G. . . .	27 " — "	
" "	1. Dr. Horváth I. . .	66 " — "	
" "	1. Dr. Meltzl B. . . .	50 " — "	
" "	30. Wenczel L. . . .	11 " 19 "	
" "	30. Dr. Tóth	400 " — "	
" "	30. Dotáció		2250 K — f.
" "	30. Egyenleg	1028 " 85 "	
		2250 K — f.	2250 K — f.

II. Könyvkiadói segély-alap.

1915 július	1. Egyenleg		2160 K — f.
" szept.	10. Ajtai-nyomda . .	350 K — f.	
" okt.	16. Dr. Tóth (Ajtai) .	350 " — "	
" decz.	27. Wandner Marianne	47 " 50 "	
1916 jan.	31. Ajtai-nyomda . .	200 " — "	
" április	4. " "	365 " 50 "	
" június	30. Dr. Tóth díja . .	200 " — "	
" július	7. Dr. Büchler Pál . .		100 " — "
" szept.	21. Lefizetés		12 " 42 "
" okt.	9. " "		50 " — "
" febr.	1. Cseh Zoltán		6 " — "
" június	30. Miniszteriumtól .		1250 " — "
" "	30. Egyenleg	2065 " 42 "	
		3578 K 42 f.	3578 K 42 f.

III. Néphivatal.

	Egyenleg		1208 " 73 "
1915 jul. 1 - 1916 jun. 30. kiadások	2092 " 52 "		
" " " " bevételek			3000 " — "
" " " " Egyenleg	2116 " 21 "		
		4208 K 73 f.	4208 K 73 f.

A néphivatal számláján 2116 K 21 f maradvány mutatkozott. Ez arra vezethető vissza, hogy a néphivatal tanácsadói közül többen hadbavonultak és a néphivatal vezetője: Pavlik Sándor dr. vármegyei tb. főjegyző minden külön jutalom nélkül és a tanácsadók a hivatalos órák szaporítása dacára esékély anyagi jutalmazás mellett végzik az összes teendőket.

A többlet tehát a hiányzó tanácsadók tiszteletdíjából keletkezett, amelynek mikénti felhasználására nézve a szakosztály közgyűlése fog intézkedni.

A tüdőbeteggondozó számláján mutatkozó nagyobb maradványra nézve a Sándor János belügyminiszter úrhoz 131/916 szám alatt felterjesztett jelentésben részletesen kifejtettük, hogy ez az 1916 évi július elsején fizetendő volt nagyobb összegek által a normális összegre csökkent.¹

A pénztári állapot egyetlen számlán sem tüntet fel szenvedő állapotot, ami a leggondosabb gazdálkodásban találja magyarázatát.

Az E. M.-E. jogi szakosztályának teljesen pénz és minden segélyforrás nélkül megkezdett, azonban a kifizőtt cél nemessé válta vetett hittel és a szakosztály tagjai által valóban nagy önmegtagadással és lelkesedéssel végzett munkásság (VII. kötet 19. lap) 10 év leforgása alatt a szakosztályt oda segítette, hogy az ismertetett anyagi eszközök felett rendelkezve fejtheti ki áldásos működését.

Kis kezdetekből kiindulva a magyarság szellemi életének akartunk az erdélyi részekben szerény munkásai lenni. Az ember ősi ösztönével a háberű kitérése előtt éreztük, hogy az a hely, ahol élünk, a nagy magyarság szempontjából értékes kincs. Bennünk a fejedelmi Erdély történelmi szerepének tudata és a magyarság egyetemes érdekeinek lelki átérzése az erdélyi részek sajátos társadalmi jelenségeinek hatása alatt folyton működött s néha föl is kiáltottunk, de érzésünket és gondolkodásunkat félreismertek és transzilvánizmusnak bélyegezték.

A világháború szele kellett, hogy megcsapja az erdélyi

¹ Ezzel vonatkozik a belügyminiszter úr 188.595/916 VII/a. számú magas leirata (47.917 sz.-o. szám alatt.).

kérdésben alvajárókat, hogy fölébredjenek és a való-életet lássák és az erdélyrészi panaszokat ne álomnak, hanem realis való-ságnak tekintsék.

Ennek az országrésznek a magyar kulturája az egész magyarság, az egész ország magyar kulturájának keleti oszlopa. A magyar kultúra haladásának egyensúlyát veszélyezteti, ha az erdélyi részek magyar kulturája nem elég erős.

Mi nem transzilvánizmussal, hanem egyetemes magyar érzéssel igyekeztünk a jog- és társadalomtudományi szakosztály keretében mindent megtenni, amit helyesnek és jónak találtunk a magyarság megerősítésére. Mi ezzel a gondolattal igyekeztünk munkásságunkat intézményesíteni.

Az a meggyőződésünk, hogy az emberi társadalom haladásának folyton változó jelenségeit csak az intézmények tesztetik meg. Minden kulturális fok az intézmények nagyságához és maradandóságához igazodik megítélésünkben. Ezért a letűnt társadalmakat és azok kulturáját csak a megmaradt, vagy emlékek útján fennmaradt intézményeikben szemlélhetjük és értékelhetjük.

Az emberek egyéni nagyságát is igen sokszor a nevökhöz fűződő intézményeken át értékelhetjük s a mindig relativ jelentőségű történelmi halhatatlanságot az évszázadokat és évezredekkel túlélő intézmények biztosíthatják legtovább.

A ma folyó világháború is a kultúra: a fejlettebb és a fejletlenebb kultúra küzdelme s bármelyik részen is fogják a győzelem lobogóját fennen lobogtatni, mégis a jövő azé, amelyik a mai gazdasági fejlettséget s általában a jelenkor kulturáját a legmaradandóbban tudta intézményesíteni. Ez a mi megítélésünk szerint a német. S mi a szövetséges-társ eme munkásságát utána kell, hogy csináljuk. Szerveznünk kell mindent: a tudományos élet munkálását is!

A szervezés művészete, azonban átható kell, hogy legyen. Az a kis kör, amely egy nagy gondolatnak részese, részévé lesz a nagy gondolat által irányított egésznek.

Ezért kell a legkisebb dolgot is értékelni s a közre való vonatkozásban komolyan venni. Aki így nézi a dolgokat, annak

mindig volt és mindig lesz a saját körében hivatása — már aminőt a Gondviselés rendel.

A legfenségesebb gondolat megvalósítója is az összesség szempontjából hivatását épen csak úgy váltotta be, mint a legkisebb kör feladatainak megvalósítására hivatott egyén. A szerepet az arravalóság és a helyzet adta. A fő, hogy hivatását mindenki egyéniségének teljes energiájával és minden egyesület az etika tanítása szerint töltse be. Mi ilyen gondolatokkal várjuk a háborúból dicsőséggel kibontakozó Magyarország sokat ígérő új korszakát!

Az E. M.-E. Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának kiadványai:

I. II. Az 1909–10. évi szakosztályi előadások és felolvasások s Hammurabi törvényei. — Ára 5 korona.

Tartalma. FARKAS LAJOS: A mult jelentősége. (Megnyitó.) KMOŠKÓ MIHÁLY: Hammurabi és kora. MEITZL BALAMÉR: Hammurabi törvénykönyve jogi szempontból. BOCHKOR MIHÁLY: Papyrusok és jogtörténelem. KISS GÉZA: Telekkönyv az ó-korban. BOÉR ELEK: A közigazgatási intézkedések jogerősségéről. DEÁK ALBERT: Bírói szervezetünk reformjáról. ERŐDI BÉLA: Visszapillantás a szakosztály működésére.

II. Hammurabi törvényei. (Külön is.)

III. Az 1910–12. évi szakosztályi előadások. — Ára 5 korona.

Tartalma. I. rész. FARKAS LAJOS: Az új polgári perrendtartás és a római jog. BOCHKOR MIHÁLY: A canon perrend és az új polgári perrendtartás (1911: I. t.-c.). BIRÓ BALÁZS: Perjogi elméletek az 1911: I. t.-c.-re tekintettel. PORDEA GYULA: Eljárás az első folyamodású bíróságok előtt. ENDES MIKLÓS: A felebbezés. JÉKEV DÁNIEL: A felülvizsgálat. PAPP JÓZSEF: Különleges eljárások az új perrendtartásban. — II. rész. SOMLÓ BÓDÓ: A jog alkalmazásáról. BOCHKOR MIHÁLY: Gazdasági tényezők az egyházjog fejlődésében. KISS GÉZA: Lex commissoria és ius distrahendi. MEITZL BALAMÉR: A kötelezési jog Hammurabi korában. ROSNYAY DÁVID: A csavargás és koldulás elleni küzdelem Németországban. TÓTH GYÖRGY: A közbirtokosságok mint jogi személyek.

IV. Törökország alkotmánytörvényei. — Ára 1 kor. 20 fill.

V. Az 1912–13. évi szakosztályi előadások. — Ára 5 korona.

Tartalma. FARKAS LAJOS: Elmélet és gyakorlat. (Elnöki megnyitó.) FINKEV FERENC: A fiatalkoriak bírósága Északamerikában és Európában. KISS GÉZA: A papyruskutatás főbb eredményei a római magánjog történelme szempontjából. MENYHART GÁSPÁR: Az atyasági keresetről az Oplk.-ben. KENYERES BALÁZS: Az orvos-természettudományok a büntető cselekmények nyomozásában. NAVRATIL ÁKOS: Nehány szó a gazdasági élet és jogi rend összefüggéséről. KOLOSVÁRY BALINT: Huszti András erdélyi jogtanár és munkássága. DEÁK ALBERT: Parlamenti bíráskodás. SOMLÓ BÓDÓ: A helyes jog elméletéről. BORRÉLY SÁNDOR: Perköltség a közösségmegszüntetés, házasságfelbontás és holtanyilváltás iránti perekben.

VI. Manu törvényei. — Ára 4 korona.

VII. A Szakosztály Évkönyve 1913–1914. évről. (Ebben a szakosztályi előadások.) — Ára 5 korona.

VIII. A Szakosztály Évkönyve az 1914/5 és 1915/6 évekről. — Ára korona.

Az E. M.-E. tagjai 2 K helyett 2 K 50 f, 4 K helyett 2 K, 3 K helyett 1 K 50 f és 1 K 20 f helyett 1 K árban kapják a kiadványokat. A jog- és társadalomtud. szakoszt. tagjait illetményként csak a felolvasásokat tartalmazó füzetek illetik.

Az I–VIII. kapható *Stein János* m. kir. egyet. könyvkereskedésében *Kolozsvár*, Deák Ferenc-utca; a *Szent Istrán-Társulat* könyvkereskedésében *Budapest*, IV. ker., Keckeméti-utca és *Benkő Gyula* könyvkereskedésében *Budapest*, V. ker. Dorottya-utca 2. sz.